

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Тернопільський національний економічний університет
Івано-Франківський інститут менеджменту
Кафедра обліку та фінансів

Калина Тарас Миколайович
УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ
Спеціальність – 7.03050801 – фінанси і кредит
Дипломна робота за освітньо-кваліфікаційним рівнем «спеціаліст»

Студент групи Фіс-51

Т. М. Калина

(підпис)

Науковий керівник

к.е.н., доцент В. І. Данилишин

(підпис)

Дипломну роботу допущено

до захисту

«__» _____ 20__ р.

Зав. кафедри

(прізвище, ініціали)

(підпис)

Івано-Франківськ – 2012

Зміст

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ	6
1.1. Економічна суть, функції та принципи формування капіталу банку.....	6
1.2. Порядок формування, склад і класифікація власного капіталу банку.....	14
1.3. Теоретична концептуалізація управління капіталом банківської установи.....	22
Висновки до першого розділу.....	31
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ ПАТ «ФОЛЬКСБАНК».....	32
2.1. Загальна характеристика та інформаційне забезпечення аналізу власного капіталу ПАТ «Фольксбанк».....	32
2.2. Аналіз оцінки капіталу банківської установи.....	41
2.3. Управління достатністю капіталу ПАТ «Фольксбанк».....	50
Висновки до другого розділу.....	72
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ В БАНКАХ УКРАЇНИ.....	73
3.1. Фінансові ресурси банків та напрями їх оптимізації.....	73
3.2. Удосконалення механізму стимулювання капіталізації банківської системи в умовах зміни кон'юнктури ринку.....	77
Висновки до третього розділу.....	85
ВИСНОВКИ.....	86
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	88
ДОДАТКИ.....	93

ВСТУП

Актуальність дослідження формування капіталу в комерційних банках пов'язана з багатогранним значенням капіталу в фінансових установах:

- це, по-перше, страховий фонд платоспроможності та фінансової стійкості при виникненні тимчасових „касових” розривів у надходженні та витратах залучених коштів клієнтів банку;

- це, по-друге, залучений капітал акціонерів банку, який повинен приносити щорічні дивіденди на рівні, не меншому альтернативної ефективності вкладення коштів в інший бізнес;

- це, по-третє, джерело формування основних фондів та територіальної інфраструктури банку;

- при перетворенні банку у публічне акціонерне товариство – це додатковий фонд коштів, залучених при продажу акцій на вільному ринку.

Протягом періоду становлення та розвитку банківської системи України комерційні банки досягли вагомих результатів. Але значним кількісним змінам структури банківської системи не завжди відповідають позитивні якісні зрушення. Йдеться, насамперед, про досить низький рівень капіталізації комерційних банків.

Вибір способу збільшення капіталу банку залежить від суми зростання капіталу, допустимих витрат на придбання додаткового капіталу, часу, на який банк розраховує. У тих випадках, коли припускається повільне зростання капіталу банку з урахуванням росту активів, його збільшення може бути забезпечене за рахунок внутрішніх джерел. Якщо ж планується швидке зростання активів або необхідне несподіване збільшення капіталу, то потребується залучення капіталів зовнішніх інвесторів за рахунок значної емісії акцій.

Таким чином, складність і суперечливість загальноекономічних умов, в яких функціонують комерційні банки України, потребують виважених підходів до капіталізації банківських установ, диверсифікації джерел

формування ресурсів та підвищення їх фінансової стійкості. За умов успішного об'єднання банків слід очікувати стабілізаційного ефекту, підвищення рівня капіталізації банківської системи та започаткування нового етапу в розвитку банківського середовища в Україні.

Об'єктом та цілями дипломної роботи був теоретичний аналіз формування капіталу комерційного банку, аналіз динаміки формування капіталу та ефективності його використання в найбільшому комерційному банку України ПАТ «Фольксбанк»

Предметом дослідження є механізм управління капіталом банку.

Метою дослідження є визначення особливостей та аспектів управління капіталом банку.

Відповідно до мети поставлено такі **завдання дослідження**:

- Дослідити теоретичні засади управління капіталом банківської установи;
- Проаналізувати практичні аспекти управління капіталом ПАТ «Фольксбанк»;
- Визначити шляхи удосконалення управління капіталом в банках України.

Інформаційними джерелами проведеного дослідження були законодавчі та нормативні документи Національного банку України, статистичні таблиці та звіти Національного банку України, Асоціації українських банків, ПАТ «Фольксбанк».

У дипломній роботі були використані **методики** кредитної оцінки таких провідних вітчизняних фахівців: Вітлінського В.В., Наконечного Я.І. та закордонних: Вороніна Д.І., Загорій Г.О., Севрука В.Т., Алана Роу, Стівена Пічі, Каталін Форгаш та інші.

У роботі використані наступні **статистичні методи аналізу**: динамічного спрямування: аналіз рядів динаміки, вияв головної тенденції ряду динаміки, прогнозування на основі рядів динаміки, аналіз структури, та статично: багатовимірні середні, як розрахунок інтегрованого показника.

Аналіз проводився за допомогою використання пакету прикладних програм MS Excel та MS Word.

Структурно дипломна робота складається з змісту, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ

1.1. Економічна суть, функції та принципи формування капіталу банку

В економічній літературі існує багато розбіжностей та невизначеностей у трактуванні суті банківського капіталу. Це помітно ускладнює подальший розвиток не лише теоретичних засад, а й практики формування та використання банківського капіталу. Від правильного розуміння суті банківського капіталу значною мірою залежать взаємовідносини між банками та їх клієнтами, а також регулювання банківської діяльності та нагляду. Відсутність єдиного погляду на визначення суті банківського капіталу зумовлена, головним чином, неоднозначністю визначення поняття «капітал», одним із різновидів якого є капітал банківський. Докладніший розгляд цього питання допоможе з'ясувати підходи до визначення поняття «банківський капітал», ґрунтовніше зрозуміти його суть і понятійний апарат, використовуваний для характеристики банківського капіталу.

Багато дослідників вважають, що капітал являє собою форму багатства, яка ототожнюється з сукупністю засобів виробництва. За висловом А. Сміта, капітал — це запас, який використовується для господарських потреб і приносить дохід. Дж.С. Мілль розглядав капітал як попередньо накопичений запас продуктів минулої праці. А. Маршалл — як сукупність речей, без яких виробництво не могло б здійснюватися з рівною ефективністю, але які не є безплатними дарами природи.

Для визначення сутності капіталу використовуються різні терміни, зокрема «запас», «сукупність речей», «фактор виробництва», «ресурси», «сума грошей» тощо. Однак, незважаючи на термінологічні відмінності, поняття «капітал» трактується дослідниками як економічна категорія, тобто така, що реалізується у сфері економічної діяльності та економічних відносин.

Складність і багатогранність категорії «капітал» суттєво вплинули на

трактування сутності банківського капіталу. У вітчизняній і зарубіжній економічній літературі та практиці термін «банківський капітал» вживається досить часто, і залежно від контексту в це поняття вкладається різний зміст. Так, деякі економісти під банківським капіталом розуміють «сукупність грошових капіталів (власних і залучених коштів), якими оперують банки. Будучи вкладеними в банківську справу, вони приносять власнику банківський прибуток». На думку інших, банківський капітал — це відокремлена грошова форма промислового капіталу, підпорядкована у своєму русі кругообороту промислового капіталу. Спільним у цих визначеннях є те, що банківський капітал пов'язується з грошовим капіталом, різновидом якого він є.

Іншого погляду у визначенні поняття «банківський капітал» дотримується В.В. Кисельов: «Ресурсна база комерційного банку — це той сукупний капітал, який створюється в результаті проведення банком політики збільшення власного капіталу та залучених коштів і використовується для здійснення активних операцій з метою реалізації суспільних і власних інтересів». Як бачимо, за цим визначенням банківський капітал містить не лише власний капітал і використовується банком для реалізації інтересів; сукупний капітал називається ресурсною базою комерційного банку.

Деякі економісти ототожнюють поняття «банківський капітал» з поняттям «банківські ресурси». Так, «Банківський капітал — сукупність грошових капіталів, залучених банком, які використовуються ним у вигляді банківських ресурсів для кредитно-розрахункових та інших операцій». І далі: «Банківські ресурси — сукупність коштів, які перебувають у розпорядженні банків і використовуються ними для кредитних, інвестиційних та інших активних операцій» [12, с.176].

Практично ототожнюється з власним капіталом таке визначення капіталу банку: «Це сукупність внесених власниками — учасниками капіталу — власних коштів, які зростають у результаті ефективної банківської діяльності у процесі капіталізації прибутку, а також за рахунок додаткових

вливань з боку учасників». Аналогічне за суттю визначення капіталу банків належить Ф. Мишкіну: «Капітал банків — чисті активи банку, які дорівнюють різниці між сумою активів і пасивів». У цьому визначенні чітко простежується бухгалтерський підхід до визначення поняття капіталу банку, причому не всього, а лише частини — власного капіталу. Фактично мова йде про порядок обчислення та оцінювання власного капіталу.

Враховуючи виключну важливість ресурсів банку для всього процесу його функціонування, насамперед слід визначитися з трактуванням цього поняття та його співвідношенням з поняттям «банківський капітал».

Наведені та інші визначення понять «банківський капітал» і «банківські ресурси» пов'язують використання грошових коштів передусім з виконанням лише кредитних або активних операцій. Разом із тим очевидно, що не вся сукупність банківських ресурсів може бути використана для здійснення активних операцій. Частина банківських ресурсів може використовуватися й активно використовується банками з метою надання клієнтам послуг. Ідеться про гарантійні, посередницькі, консультаційні, інформаційні, трастові послуги тощо. Банківські ресурси використовуються банками і для придбання майна та майнових прав, необхідних для початку та подальшого розвитку банківської діяльності.

Частину залучених коштів банки повинні резервувати на кореспондентському або іншому рахунку в центральному банку. Тобто обсяг банківських ресурсів зменшується мінімально на суму зарезервованих коштів. Відвернення банківських ресурсів може здійснюватися і за ініціативою самого банку, наприклад, коли кошти вкладаються у будівлі, приміщення та інші основні засоби. [4].

Надзвичайно складна сутність і багатолікість прояву банківського капіталу ускладнюють розуміння механізму його функціонування. Глибшому усвідомленню самого поняття «банківський капітал» та механізму його функціонування сприяє поділ банківського капіталу на окремі складові з подальшим групуванням їх за однорідними ознаками, тобто його

класифікація. Класифікувати банківський капітал можна за різними ознаками залежно від цілі та завдань, які при цьому ставляться. Необхідно мати на увазі, що, мобілізуючи вільні грошові кошти одних суб'єктів ринку і передаючи їх в різні способи іншим суб'єктам, банки завжди переслідують головну мету своєї діяльності — одержання прибутку. (рис. 1)

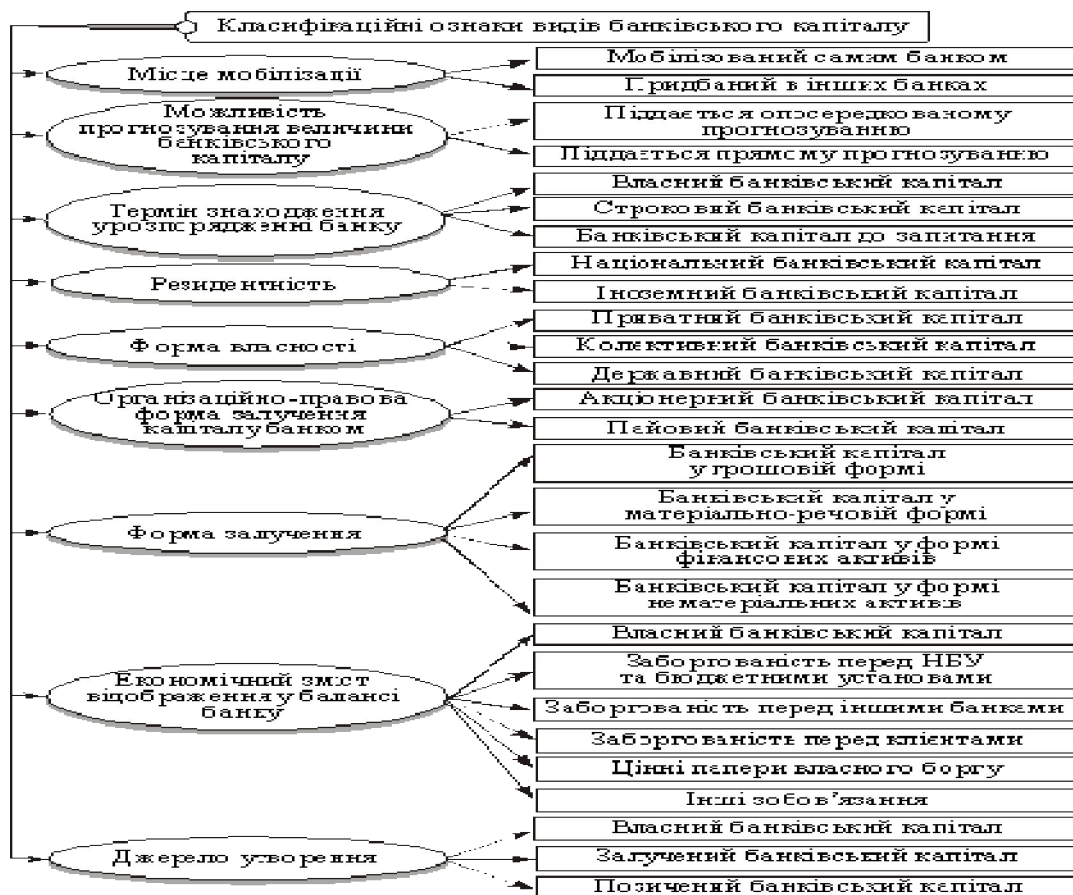

Рис. 1. Класифікація видів банківського капіталу

За місцем мобілізації виокремлюють банківський капітал, який мобілізується безпосередньо банком, та який придбано ним в інших банках. Більша частка банківського капіталу мобілізується самим банком, зокрема емісією власних цінних паперів, залученням коштів на вклади. Цю частку банківського капіталу банки використовують переважно для одержання прибутку. Для оперативного задоволення додаткових потреб у грошових коштах, підтримання своєї платоспроможності, виконання нормативних вимог центрального банку банки вдаються до запозичення грошових коштів, мобілізованих іншими суб'єктами грошового ринку. Таке запозичення,

зокрема, відбувається шляхом одержання кредитів як від інших комерційних банків, так і від центрального банку.

За можливістю прогнозування величини банківського капіталу доцільно розрізняти капітал, що піддається прогнозуванню прямому та опосередкованому. До першого належать грошові кошти, щодо яких банк може безпосередньо спрогнозувати динаміку або оборотність і визначену частку яких (стабільні залишки) використати для здійснення активних операцій та/або надання послуг. Прямому прогнозуванню піддаються статутний капітал, резервний капітал, нерозподілений прибуток, строкові депозити тощо, опосередкованому — кошти, що формуються періодично та/або епізодично в результаті здійснення окремих банківських операцій та/або надання послуг і динаміку яких складно заздалегідь спрогнозувати. До таких коштів належать залишки на поточних рахунках окремих категорій їх власників, кошти в розрахунках, деякі інші види банківських ресурсів.

За терміном знаходження у розпорядженні банку капітал поділяється на власний, строковий та капітал до запитання. Власний банківський капітал постійно знаходиться у розпорядженні банку протягом усього періоду його функціонування. Строковий банківський капітал включає в себе строкові депозити, отримані міжбанківські кредити, кошти, мобілізовані шляхом емісії банком власних боргових зобов'язань, тощо. Банківський капітал до запитання включає, зокрема, кошти на поточних, бюджетних і карткових рахунках, кошти в розрахунках.

Виходячи з резидентності розрізняють національний банківський капітал, який сформований і за правом власності належить юридичним і фізичним особам — резидентам країни, та іноземний, який сформований і належить на правах власності юридичним і фізичним особам-нерезидентам. Ця класифікація банківського капіталу використовується насамперед у процесі формування статутного капіталу банку. Більшу частку банківського капіталу України становить національний банківський капітал, однак

сучасний стан економічного розвитку країни передбачає доцільність залучення іноземного капіталу.

За формою власності банківський капітал поділяється на: приватний, заснований на власності фізичної особи; колективний, заснований на власності колективу, різних видів господарських товариств і підприємств; державний, який на правах власності належить державі. Ця класифікаційна ознака переважно використовується в процесі формування такої складової власного банківського капіталу, як статутний капітал.

Залежно від організаційно-правової форми залучення банківського капіталу розрізняють акціонерний та пайовий капітал. Акціонерний банківський капітал формується банками, створеними у вигляді акціонерних товариств відкритого та закритого типів. Такі банки мають широкі можливості залучення коштів для формування капіталу із зовнішніх джерел. Пайовий банківський капітал формується банками, створеними у формі кооперативних банків і товариств з обмеженою відповідальністю.

За формою залучення банківського капіталу виокремлюють такі його види: капітал у грошовій формі; капітал у матеріально-речовій формі; капітал у формі фінансових активів; капітал у формі нематеріальних активів. У вітчизняній банківській практиці формування банківського капіталу передбачено переважно у грошовій формі, причому формування та збільшення статутного капіталу може здійснюватися виключно шляхом грошових внесків. Зазначимо також, що банківський капітал у грошовій формі формується в національній та іноземній валюті.

Джерела формування банківського капіталу відображаються у правій частині балансового звіту, тобто його пасиві. За своїм економічним змістом статті пасиву балансу банку не однорідні, розміщуються згори донизу в міру збільшення строків зобов'язань. Пасиви балансу банку складаються з власного капіталу та зобов'язань банку перед вкладниками і кредиторами. Власний капітал банків складається зі статутного капіталу, створюваних у процесі подальшої банківської діяльності резервного капіталу, фондів і

резервів згідно з чинним законодавством країни. До власного капіталу прирівнюється нерозподілений прибуток, що знаходиться в обороті банку до його цільового використання. Отже, власний капітал належить засновникам, учасникам та акціонерам банку, а зобов'язання — це чужі кошти, тимчасово надані їх власниками в розпорядження банку. Зобов'язання банку не однорідні, умовно їх можна об'єднати у такі види: заборгованість перед Національним банком України та бюджетними установами; заборгованість перед іншими банками; заборгованість перед клієнтами, тобто юридичними і фізичними особами; цінні папери власного боргу; інші зобов'язання.

Найпоширенішою є класифікація банківського капіталу за джерелом утворення. Розрізняють власний, залучений та позичений банківський капітал. Про власний капітал вже йшлося. Залучений капітал банку — це грошові кошти юридичних і фізичних осіб, залучені банком на вклади. Операції, пов'язані з таким залученням коштів, називаються депозитними, а саме залучення — депозитним.

Запозичення коштів на міжбанківському ринку, у центральному банку або шляхом продажу власних боргових зобов'язань на грошовому ринку називається недепозитним, а отриманий у такий спосіб банківський капітал — позиченим або позичковим. Спільним для залученого та позичкового банківського капіталу є те, що це — чужі для банку кошти, його зобов'язання перед вкладниками і кредиторами.

Разом з тим, залучений та позичений капітал різняться між собою.

По-перше, у формуванні позиченого капіталу ініціатива належить банку, його роль активна, тоді як у формуванні залученого капіталу роль банку пасивна, ініціатива належить вкладникам. Однак це не означає, що банки погодилися з цим, вони розробляють і впроваджують в практику різноманітні способи та прийоми заохочення клієнтів вносити кошти на вклади.

По-друге, коли йдеться про позичення коштів, банк самостійно визначає, скільки йому потрібно коштів і на який строк, а у разі залучення

вкладів їх сума та строки переважно визначаються вкладниками з огляду на власні потреби та інтереси.

По-третє, позичений банківський капітал має неперсональний характер, тобто не асоціюється безпосередньо з конкретним клієнтом банку.

По-четверте, недепозитним запозиченням користуються переважно великі, фінансово стійкі банки, що мають вільний доступ до грошового ринку, користуються відповідною довірою кредиторів. Потреба в додатковому капіталі у них пов'язана здебільшого з розширенням активних операцій та регулюванням платоспроможності. І нарешті, депозитне залучення коштів потребує від банку значних витрат на маркетинг та інфраструктуру. Це не дає змогу банку за необхідності оперативно залучити потрібну йому суму коштів.

Банки становлять основу банківської системи країни. Від них великою мірою залежить подальший поступ економіки країни. Вони повинні бути ефективним інструментом реалізації політики економічного зростання. Найсуттєвішою рисою сучасного банківського сектору України є його незначна питома вага в народному господарстві, ізольованість від реального сектору економіки. [12, с.172].

Банківський капітал виконує три основні функції: захисну, оперативну та регулюючу. Крім того, капітал дає можливість банку залучати на ринку додаткові фінансові ресурси, забезпечувати ліквідність та знижувати ризики. Захисна функція капіталу банку полягає в збереженні платоспроможності банку та забезпеченні інтересів акціонерів і вкладників у разі ліквідації банку. Хоча більша частина збитків банку покривається зарахунок поточних доходів банку, а не за рахунок капіталу, капітал таки відіграє роль захисної "подушки". Він дає можливість банку зберегти платоспроможність та продовжити свою діяльність навіть тоді, коли банк зазнав значних втрат, які не можуть покрити поточні доходи. Оперативна функція капіталу має велике значення на початковому етапі функціонування банку, коли за рахунок власного капіталу здійснюється придбання приміщень, обладнання тощо. В

подальшій діяльності банку оперативна функція капіталу не має такого визначального значення, як захисна чи регулююча.

Регулююча функція капіталу є уособленням державної політики в сфері банківської діяльності, яка в першу чергу направлена на захист інтересів вкладників та забезпечення стабільності банківської системи в цілому.

Капітал банку є достатнім, якщо він забезпечує надійність, фінансову стійкість банку та дає можливість поглинути ризики і зберегти платоспроможність у складній ситуації. [12, с.176]. Банк, що вкладає кошти в більш ризикові активи, повинен мати більший розмір власного капіталу, щоб у разі потреби поглинути відповідні ризики. Оскільки різні банки приймають на себе різні за рівнем ризики, достатній для успішної діяльності розмір власного капіталу має визначатись з огляду на ризиковість активних та позабалансових операцій банку. Саме адекватний якості активів капітал може забезпечити банку вчасне виконання зобов'язань перед вкладниками, кредиторами та акціонерами.

1.2. Порядок формування, склад і класифікація власного капіталу банку

Механізм - це спосіб функціонування певної системи. Механізм формування власного капіталу банку є одним зі складових елементів фінансового механізму. Сучасний економічний словник дає загальне розуміння фінансового механізму як сукупності фінансових стимулів, важелів, інструментів, форм та способів регулювання економічних процесів і відносин. Фінансовий механізм можна розглядати з позицій теорії фінансів та фінансового менеджменту.

У теорії фінансів існують різні підходи до визначення поняття фінансового механізму, але чітко простежується єдність поглядів науковців на фінансовий механізм як сукупність форм і методів організації фінансових відносин. Так, фінансово - кредитний словник визначає фінансовий механізм як сукупність форм і методів, за допомогою яких забезпечується функціонування системи розподільчих та перерозподільчих відносин,

здійснюється формування доходів і накопичень, створення й використання централізованих і децентралізованих фондів фінансових ресурсів. Такої самої думки дотримується О. П. Кириленко: фінансовий механізм – це сукупність конкретних форм і методів забезпечення розподільчих, перерозподільчих відносин, утворення доходів, фондів грошових коштів.

Визначаючи суть фінансового механізму, В. М. Опарін наголошує на його ролі у процесі розвитку суспільства: «Фінансовий механізм – це сукупність методів і форм, інструментів та важелів впливу на соціально-економічний розвиток суспільства».

Фінансовий механізм банку, з одного боку, зумовлений діяльністю банківської установи, а з іншого – він активно впливає на неї. Фінансовий механізм банку є реальним втіленням банківської політики і може забезпечити досягнення поставленої мети лише за умови поєднання взаємовпливу всіх його елементів.

Фінансовий механізм банку з точки зору управлінської функції є системою управління фінансовою діяльністю банку і включає фінансові механізми, які стосуються різних напрямків діяльності банку: формування фінансових ресурсів, прибутку, кредитного портфеля та ін.

На відміну від фінансового механізму банку, механізм формування власного капіталу банку опосередковує виконання управлінських функцій лише щодо формування власних коштів банку і пов'язаний з певними заходами, спрямованими на забезпечення банків їх достатнім обсягом для здійснення ефективної діяльності банківських установ. Механізм формування власного капіталу банку, характеризуючи сферу об'єктивно існуючих розподільчих відносин, властивих банківській діяльності, виступає складовим елементом фінансового механізму, і тому для нього характерними є такі основні елементи, як фінансові методи, важелі та відповідне забезпечення. Механізм формування власного капіталу банку, з одного боку, зумовлений існуванням об'єктивно існуючих перерозподільчих відносин, притаманних банківській діяльності, а з іншого – цей механізм активно

впливає на них і може успішно працювати лише за умови оптимального використання всіх його складових.

Необхідно звернути увагу, що механізм формування власного капіталу банку властивий ринковим відносинам, оскільки в умовах адміністративно-командної економіки не могло існувати такого поняття: всі ресурси банків виступали об'єктом державної власності, а банківська система була складовою загальнодержавної господарської системи.

Відповідно до розвитку ринкових відносин механізм формування власного капіталу банку змінюється і вдосконалюється: окремі його елементи втрачають своє значення, проте механізм може доповнюватись і новими елементами. Власне кажучи, цей механізм не слід розглядати як щось статичне та незмінне, оскільки він перебуває у постійному розвитку, пройшовши чимало стадій від простої функціональної до складної управлінської системи.

Механізм формування власного капіталу відображає один з напрямків стратегії розвитку банку, метою функціонування якого є забезпечення банків достатнім обсягом власного капіталу, здатним забезпечити виконання вимог центрального банку та прибуткову діяльність. Виступаючи складовою фінансового механізму банку, механізм формування власного капіталу виконує дві функції:

- 1 забезпечення виконання нормативних вимог НБУ до якісних і кількісних параметрів власного капіталу;
- 2 фінансове забезпечення діяльності банку достатнім обсягом власного капіталу.

Основними принципами реалізації механізму формування власного капіталу банку є комплексність, функціональність, ефективність, адаптивність і прозорість. Комплексність полягає в тому, що всі заходи, пов'язані із процесом формування власного капіталу, необхідно здійснювати у взаємозв'язку з іншими напрямками діяльності банку. Функціональність передбачає, що всі складові цього механізму мають чітко визначені завдання

і спрямовані на досягнення єдиної мети – формування достатнього власного капіталу банку. Адаптивність – це здатність механізму змінюватись та вдосконалюватись під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів. Принцип ефективності передбачає, що цей механізм забезпечить максимальну реалізацію потенційних можливостей конкретного банку щодо забезпечення достатнім обсягом власного капіталу. Механізм формування власного капіталу банку функціонує на принципі прозорості і відкритості, тобто забезпечує надання акціонерам, інвесторам, клієнтам повної інформації, що стосується власного капіталу банку.

У механізмі формування власного капіталу, на наш погляд, доцільно виділити п'ять складових елементів: нормативно-правове, інформаційне й організаційне забезпечення, фінансові методи та фінансові важелі. Зображення механізму формування власного капіталу банку у вигляді колеса, яке перебуває у русі, не є випадковим. Адже функціонування цього механізму є безперервним і визначається узгодженістю та взаємодією всіх його складових елементів.

Теоретичне осмислення суті фінансового механізму формування власного капіталу банку сприятиме визначенню слабких ланок цього механізму і, як результат – шляхів їхнього зміцнення. Ефективний механізм формування власного капіталу банку дасть змогу здійснювати ефективну банківську діяльність та повністю реалізувати функції, покладені на власний капітал банку.

Джерелами формування власного капіталу банку можуть бути:

1. Статутний капітал банку, який, у свою чергу, формується з акціонерного або приватного капіталу під час організації нового банку шляхом акумулювання внесків засновників чи випуску і реалізації акцій. Статутний фонд комерційного банку формується лише за рахунок власних коштів акціонерів. Забороняється формування статутного капіталу за рахунок бюджетних коштів, коштів, отриманих у кредит і під заставу.

Емісія акцій як форма створення і поповнення статутного фонду комерційного банку регулюється законами України "Про господарські товариства", "Про цінні папери і фондову біржу". Перший випуск акцій банку має повністю складатися з простих акцій. Реєстрація і реалізація банком-емітентом першого випуску акцій звільняється від оподаткування на операції з цінними паперами.

Усі випуски акцій банками типу публічних акціонерних товариств підлягають реєстрації у Національній комісії з цінних паперів та фондового ринку (ДКЦПФР). При повторній емісії банки можуть випускати привілейовані акції. Для отримання права на повторну емісію акцій банк має бути беззбитковим, не підлягати санкціям НБУ, не мати прострочену заборгованість перед бюджетом і кредиторами. Для реєстрації випуску акцій банк-емітент складає проспект емісії. При першій емісії його готують засновники, при наступній - правління банку. В проспекті емісії містяться дані про банк, його фінансовий стан, інформація про попередні випуски цінних паперів. Проспект емісії повинен бути затверджений незалежною аудиторською компанією.

2. Резервний фонд банку. Це грошові ресурси, що резервуються банком для забезпечення непередбачених витрат, покриття збитків від банківської діяльності, а також виплати дивідендів по привілейованих акціях, якщо недостатньо прибутку. Наявність коштів в ньому забезпечує стійкість комерційного банку, зменшує вірогідність його банкрутства. Розмір резервного фонду та щорічних внесків до нього встановлюється зборами акціонерів і фіксується в установчих документах, але він не може бути меншим 25% статутного фонду, а розмір відрахувань - меншим 5% чистого прибутку.

Коли резервний фонд досягає встановленої величини, то відрахування до нього припиняються. У випадку використання коштів з резервного фонду відрахування від чистого прибутку на його формування відновлюються.

3. Спеціальні фонди (фонд основних коштів, фонд переоцінки основних засобів та інші), які призначені для виробничого соціального розвитку банку. Порядок формування і використання цих коштів визначається статутними документами банку. Формуються ці фонди за рахунок прибутку.

Елементом резервного капіталу є загальні резерви, призначені для покриття можливих збитків за операціями банку. Їх відмінність від резервного фонду полягає в тому, що вони мають більш конкретне призначення (наприклад, створюються для зниження негативних наслідків у зв'язку з неповерненням кредитів, виникненням збитків від операцій з валютою та цінними паперами, що знаходяться у розпорядженні банку). Загальні резерви створюються з чистого прибутку, що залишається у банку після сплати податків.

4. Нерозподілений прибуток - джерело внутрішнього походження. За своїм змістом він є резервом банку, який залишається після розподілу чистого прибутку на сплату податку, формування резерву та виплату дивідендів власникам і призначається на капіталізацію, тобто на розширення банківського бізнесу.

Оскільки розмір усіх відрахувань (крім дивідендів) завчасно визначено, то залишок нерозподіленого прибутку за минулий рік залежить головним чином від розміру дивідендів, які повинні сплачуватися акціонерам.

Банківський капітал складається з основного (капітал першого рівня) і додаткового (капітал другого рівня). На підставі показників основного і додаткового капіталу визначають регуляторний капітал банку.

Основний капітал є найстабільнішою частиною власного капіталу банку і включає такі складники:

- а) фактично сплачений зареєстрований статутний капітал;
- б) розкриті резерви, створені або збільшені за рахунок нерозподіленого прибутку (резерви, оприлюднені банком у фінансовій звітності), зокрема такі:

1. дивіденди, спрямовані на збільшення статутного капіталу;
2. емісійні різниці – сума перевищення доходів, отриманих від первинної емісії власних акцій та інших корпоративних прав, над їхнім номіналом;
3. резервні фонди, що створюються згідно із законами України;
4. загальні резерви, що створюється під невизначений ризик під час проведення банківських операцій;
5. прибуток попередніх років;
6. прибуток попередніх років, що очікує затвердження.

Ці складники включають до основного капіталу лише за умови, що вони відповідають таким критеріям: відрахування до резервів і фондів здійснено з прибутку після оподаткування або з прибутку до оподаткування, скорегованого на всі потенційні податкові зобов'язання; призначення резервів і фондів та рух коштів за ними окремо розкрито в оприлюднених звітах банку; фонди перебувають у розпорядженні банку для необмеженого і негайного їх використання для покриття збитків; будь-яке покриття збитків за рахунок резервів і фондів проводять лише через бухгалтерські рахунки прибутків і збитків.

Загальний розмір основного капіталу визначають з урахуванням величини можливих збитків за невиконаними зобов'язаннями контрагентів і зменшують на суму:

- А) недосформованих резервів під можливі збитки за: кредитними операціями; операціями з цінними паперами; дебіторською заборгованістю; простроченими (понад 30 днів) та сумнівними до отримання нарахованими доходами за активними операціями банку; коштами, розміщеними на кореспондентських рахунках у банках, які визнано банкрутами, які перебувають в процесі ліквідації за рішенням уповноважених органів або зареєстровано в офшорних зонах;
- Б) нематеріальних активів за мінусом суми зношеності;
- В) капітальних вкладень у нематеріальні активи;

Г) збитків попередніх років і поточного року.

Додатковий капітал є менш постійною частиною капіталу, вартість якої може змінюватися. В Україні склад додаткового капіталу регулює Національний банк України, який має право визначати та затверджувати перелік складників для включення до додаткового капіталу, а також умови та порядок такого включення. За умови затвердження НБУ додатковий капітал банку може включати:

- резерви під стандартну заборгованість інших банків;
- резерви під стандартну заборгованість клієнтів за кредитними операціями банків;
- результат переоцінки статутного капіталу з урахуванням індексу девальвації чи ревальвації гривні;
- результат переоцінки основних засобів;
- прибуток поточного року;
- субординований борг, прирівняний до капіталу (субординований капітал).

Субординований капітал включає кошти, залучені від юридичних осіб (резидентів і нерезидентів) і в національній, і в іноземній валюті на умовах субординованого боргу. Субординований борг – це звичайні незабезпечені боргові капітальні інструменти, які не можуть бути вилучені з банку раніше, ніж через п'ять років, а у разі банкрутства чи ліквідації банку повертаються інвестору після погашення претензій усіх інших кредиторів. Кошти, залучені на умовах субординованого боргу, включають до капіталу банку після отримання дозволу НБУ за умови їх відповідності таким критеріям:

- А) є незабезпеченими, субординованими і повністю сплаченими;
- Б) не можуть погашатися з ініціативи власника;
- В) можуть вільно використовуватися для покриття збитків без пред'явлення банку вимоги про припинення торгівельних операцій;
- Г) передбачають можливість відстрочення виплат за відсотками, якщо недостатній рівень прибутковості банку не дозволяє здійснити такі виплати вчасно.

На капітал другого рівня накладають певні обмеження, зокрема його величина не може бути більше, ніж 100% основного капіталу, а субординований капітал не може перевищувати 50% основного капіталу. [5].

Регуляторний капітал визначається як сума основного і додаткового капіталу (за мінусом балансової вартості певної частки активів) та використовується для розрахунку достатності банківського капіталу в цілому.

1.3. Теоретична концептуалізація управління капіталом банківської установи

В сучасних умовах розвитку економіки актуальною є проблема підтримки високого рівня ліквідності та стійкості банківських установ. З цією метою доцільним стає оцінки рівня адекватності банківського капіталу та його здатності запобігати ризикам, що в свою чергу вимагає вибору оптимальної стратегії управління капіталом банку.

Управління банківським капіталом – важливий процес, в рамках якого банки планують і реалізують свої прибуткові фінансові ресурси та контролюють ризики, які є своєрідними для банківської діяльності. Також під управлінням капіталом комерційних банків розуміють діяльність, спрямовану на оптимізації структури джерел та їх комбінацію у пасиві балансу. Тобто це є вибір найраціональнішої структури ресурсної бази банку.

Окремі аспекти управління власним капіталом досліджувати вітчизняні науковці М.Д. Алексеєнко, І.О. Бланк, О.В. Васюренко, Л.О. Примостка, М.І. Савлук, а також зарубіжні – Г.С. Панова, М. Міллер, Ф.Модильяні та інші.

Процес управління розпочинається з розробки стратегії та планування, які виступають основою стабільної діяльності банківської установи для мобілізації капіталу в умовах постійних змін на фінансовому ринку. Це пошук співвідношення між можливостями банку і зовнішнім середовищем.

Особливої актуальності питанням управління власним капіталом банку і його регулювання додає той факт, що чітко простежується тенденція

відставання темпів приросту капіталу від темпів приросту активів, що призводить до зменшення величини показника достатності капіталу.

Вітчизняна практика на сучасному етапі не створила ефективного інструментарію планування і управління власним капіталом банку. Постійні зміни в галузі нормативного регулювання і на фінансових ринках не дають змоги вітчизняним банкам оцінити результати прийнятих управлінських рішень. У більшості вітчизняних банках робота з управління капіталом обмежується виконанням вимог регулюючих органів. Керівництво банків часто не вбачає самостійного об'єкта управління в тому, що об'єднується в понятті власного капіталу.

Стратегічне управління капіталом банку — це сукупність взаємозв'язаних у часі і просторі управлінських дій і функцій, які дозволяють формувати бажану структуру капіталу відповідно до стратегічних цілей діяльності та розвитку банку, визначати характер взаємовідносин між відокремленими ланками його внутрішнього середовища.

Головною метою стратегічного управління банківським капіталом є залучення та підтримка на достатньому рівні капітальної бази з метою розширення діяльності й створення захисту від ризиків, які супроводжують банківську установу в процесі діяльності, прогнозування майбутнього обсягу капіталу з урахуванням усіх можливих факторів впливу, дотримання законодавчо визначених нормативів співвідношення між різними складовими капіталу.

Беручи до уваги те, що капітал є основою при створенні банківської установи, відіграє головну роль в процесі діяльності та ліквідації чи реорганізації, механізм стратегічного управління капіталом повинен забезпечувати наступне [10, с.76]:

- А) визначення конкретних цілей та завдань, а також здійснення контролю за їх дотриманням;
- Б) визначення способів оптимізації процесу управління капіталом банківської установи та здійснення аналізу ефективності даної оптимізації;

- В) розробка загальної стратегії управління капіталом;
- Г) обґрунтування напрямів оперативного управління високоліквідними активами;
- Д) вдосконалення способів використання банківського капіталу;
- Е) застосування з метою управління економічних методів і моделей, зокрема при аналізі та плануванні;
- Є) орієнтація на використання внутрішніх важелів впливу на процес управління капіталом.

В Україні з метою забезпечення ефективного управління власним капіталом доцільно здійснювати наступне:

1. підвищувати рівень капіталізації банків за рахунок коштів існуючих та нових інвесторів у сфері банківської діяльності, віддаючи перевагу тим напрямам збільшення власного капіталу, що забезпечують збереження контролю за діяльністю банку;
2. запровадити нові заходи з приводу оцінки фактичного рівня ризику активів, які б були актуальними по відношенню до ситуації, яка склалася у банківському секторі;
3. здійснити приведення внутрішньої оцінки достатності власного капіталу з позицій посилення наглядової складової і наближення її до міжнародних стандартів через застосування прийомів інфлюювання до статутного капіталу та емісійного доходу банків [10, с.79];
4. здійснити приведення у відповідність до міжнародних стандартів методик оцінки адекватності власного капіталу шляхом визначення для початку розміру капіталу достатнього для покриття ризиків, а потім розрахунку регулятивного капіталу і значення адекватності капіталу як співвідношення регулятивного капіталу до еквівалента зважених на рівень ризику активів.

У банківській практиці використовуються два методи управління капіталом:

2. метод внутрішніх джерел поповнення капіталу;

3. метод зовнішніх джерел поповнення капіталу.

Вибір ефективнішого джерела збільшення розмірів власного капіталу банку слід здійснювати з урахуванням [3]:

- 1) прав та інтересів існуючих і потенційних акціонерів банку;
- 2) ринкових умов (здатності ринку поглинути нову емісію акцій або капітальних зобов'язань банку);
- 3) ступеня точності прогнозів щодо майбутнього прибутку банку;
- 4) ризику недостатності або недоступності для банку окремого джерела власного капіталу;
- 5) відносних витрат щодо залучення певного джерела зростання власного капіталу;
- 6) впливу на прибутковість акціонерного капіталу, що вимірюється прибутком на одну звичайну акцію;
- 7) існуючих обмежень щодо залучення окремих джерел власного капіталу банку, передбачених законодавством і/або державними органами регулювання банківської діяльності;
- 8) оподатковування операцій з нарощування власного капіталу банку.

За першим методом головним джерелом зростання капіталу є нерозподілений прибуток банку. Водночас нерозподілений прибуток як джерело нарощування капіталу банку оцінюється фахівцями неоднозначно, має як переваги, так і недоліки порівняно з іншими джерелами збільшення розмірів капітальної бази банку [3].

До основних переваг можна віднести наступне:

- А) нерозподілений прибуток не залежить у засобах від ринку;
- Б) виключаються витрати на його залучення;
- В) відсутність загрози втрати контрольного пакета акцій і зниження розміру прибутку в розрахунку на одну акцію.

Основними недоліками є:

- А) зростання величини податкових платежів до бюджету;

Б) прогнозовані обсяги прибутку можуть бути неотриманні у зв'язку із впливом значної кількості факторів, які перебувають поза контролем банківської установи.

Чистий прибуток банку, що залишився в його розпорядженні після виплати податків, може бути спрямований на виконання двох основних завдань:

- 1) забезпечення певного рівня дивідендних виплат акціонерам;
- 2) достатнє фінансування діяльності банку. [37]

Реінвестування прибутку – найприйнятніша і порівняно дешева форма фінансування банку, який прагне розширити свою діяльність. Такий підхід до нарощування капітальної бази дає змогу не розширювати коло власників, а отже, зберегти існуючу систему контролю за діяльністю банку і виключити зниження дохідності акцій унаслідок збільшення їх кількості в обігу [4].

Основні напрями реінвестування прибутку у власний капітал визначаються банком самостійно відповідно до внутрішніх нормативних документів, що регламентують процедуру розподілу прибутку. Однак окремі напрями використання прибутку як джерела збільшення капітальної бази банку передбачені на законодавчому рівні або нормативними актами НБУ. У зв'язку з цим вважаємо за доцільне детальніше зупинитися на розподілі прибутку в частині формування резерву під кредитні операції банку [3].

Можливості використання методу управління внутрішніми джерелами нарощування капіталу шляхом капіталізації прибутку суттєво залежать від ефективності державного регулювання та управління банківською діяльністю щодо:

- стимулювання капіталізації прибутку в банках через удосконалення оподаткування банківських установ,
- удосконалення існуючої системи резервування коштів комерційних банків у напрямі зниження його норми;
- удосконалення механізмів рефінансування комерційних банків з одночасним стимулюванням їхньої інвестиційної діяльності;

— запровадження системи державної компенсації процентів за кредитами під інвестиційні проекти, визначені Кабінетом Міністрів України, розробки механізмів сплати податків за інвестиційними кредитами тільки після реалізації відповідних проектів;

— запровадження правових, економічних та організаційних механізмів формування земельного ринку та іпотечного кредитування під заставу землі з метою поліпшення інвестиційного клімату в агропромисловому комплексі та підвищення його ефективності;

— удосконалення регулювання банківської діяльності з метою мінімізації ризикованих кредитів;

— запровадження прозорого порядку реалізації заставного майна і механізмів ефективного захисту прав кредиторів шляхом створення механізмів гарантування повернення боржниками взятих позик;

— реалізації закону стосовно захисту прав національних інвесторів, надання їм чітких переваг над іноземними кредиторами тощо [7].

Залучення капіталу за рахунок зовнішніх джерел можливе кількома способами:

- 1) емісія акцій;
- 2) емісія капітальних боргових зобов'язань (субординований борг);
- 3) продаж активів та оренда нерухомості.[37]

Нині найпопулярнішим зовнішнім джерелом є емісія звичайних і привілейованих акцій. Випуск і розміщення на ринку акцій банку – найдорожчий з погляду вартості спосіб нарощування капіталу. Така процедура пов'язана з високими витратами та супроводжується значним ризиком, який полягає в можливості зниження прибутку на одну акцію та втрати контролю над банком з боку акціонерів. Якщо емісія акцій значна і акціонери не в змозі викупити всі нові акції, то перед банками постає загроза зміни власників шляхом концентрації контрольного пакета акцій. Водночас розширення кола акціонерів створює сприятливі умови для залучення додаткових коштів у майбутньому [4].

Як варіант організації випуску акцій може виступати IPO (initial public offerings) – первинне публічне розміщення акцій на відкритому ринку (біржі), де їх може «вільно купувати широке коло приватних та інституційних інвесторів [8].

Переваги цього способу – можливість швидко отримати значні грошові ресурси, а також покращити позиції банку щодо залучення коштів у майбутньому. Крім того, додаткова емісія може бути використана з метою захисту від недружнього поглинання.

Основними чинниками, що стримують проведення операцій IPO українськими банками, сьогодні є закритість нашої банківської системи, низький рівень капіталізації, значні витрати таких операцій, законодавчі проблеми та небажання реальних власників втратити контроль над своєю власністю. Більшість банків просто не готові вийти на відкритий фондовий ринок через низьку інвестиційну привабливість їхніх цінних паперів [9].

Ще одним способом управління капіталом банків є стимулювання їх до консолідації. Консолідація (від лат. *consolidatio* — зміцнення, об'єднання) — збільшення розмірів банківського капіталу в розпорядженні окремих банків або груп банків на основі їх об'єднання і/або нарощення обсягів власного капіталу [10].

Основні формами консолідації банківського капіталу в ринковій економіці є об'єднання — злиття та поглинання.

Під «злиттям» слід розуміти об'єднання на рівних умовах двох або більше банків, а під поглинанням чи приєднанням — безпосереднє здобуття (дружнє чи ні) контролю одного банку над іншим [11].

Злиття двох або більше юридичних осіб — це такий процес взаємовідносин між ними, в результаті якого права та обов'язки кожного з них переходять до знову створеної юридичної особи. З організаційно-економічної точки зору — це створення нового банку замість двох або більше раніше зареєстрованих банків, ліцензії яких анулюються. Новий банк повинен пройти державну реєстрацію. На відміну від злиття, приєднання

одного або декількох юридичних осіб до іншої юридичної особи — це перехід прав та обов'язків та анулювання ліцензії приєднуваного банку, його ліквідація як самостійної юридичної особи і одночасне збереження банку, який приєднує інший банк, з його перереєстрацією (в його статут вносяться необхідні зміни та доповнення). Злиття та поглинання належать до об'єднувальних форм реорганізації [12].

У світовій практиці класифікація типів консолідації є досить широкою. Взагалі злиття та поглинання поділяють на [13]:

- горизонтальні;
- вертикальні;
- родинні, або концентричні;
- конгломеративні.

Горизонтальне злиття відбувається між суб'єктами, які працюють в одному сегменті ринку і спеціалізуються на виробництві подібної продукції або наданні подібних фінансових послуг. Клас горизонтальних злиттів прийнято поділяти на два види [13]:

1. Злиття, які розширюють географію ринку.
2. Злиття, що розширюють спектр фінансових послуг.

Вертикальні злиття – це злиття, за допомогою яких покупець намагається розширити свою операційну діяльність, охопивши ширше коло клієнтури, спорідненої за видами фінансових послуг, що замовляються.

Родинні, або концентричні, злиття – це злиття, за яких банк-покупець і банк - продавець пов'язані між собою базовими характеристиками або через ринкову нішу.

Конгломеративне злиття відбувається між суб'єктами, які не мають спільних інтересів у певному сегменті ринку, так і операційним зв'язків [13].

Із погляду зв'язку з бізнесом виділяють такі типи поглинання [13]:

1. Конгломерат (передбачає об'єднання різних видів бізнесу за умов збереження певної незалежності).
2. Вертикальна інтеграція (злиття різних видів бізнесу).

3. Горизонтальна інтеграція (об'єднання банківських структур).

Горизонтальна інтеграція є актуальною, оскільки дозволяє сконцентрувати банківський капітал, тим самим зміцнивши фінансовий стан банків. Даний тип поглинання дозволить зменшити кількість неконкурентоспроможних банків).

Висновки до розділу I

Отже, можемо сформулювати визначення поняття «банківський капітал». Банківський капітал — це грошові кошти та виражена у грошовій формі частка матеріальних, нематеріальних і фінансових активів, що перебувають у розпорядженні банків і використовуються ними для здійснення операцій з розміщення коштів і надання послуг з метою одержання прибутку. У цьому визначенні банківський капітал виступає як частина банківських ресурсів, що залучені банками в оборот і використовуються ними з метою одержання прибутку. При цьому принципова різниця між банківськими ресурсами і банківським капіталом полягає в тому, що у будь-який момент банківські ресурси більші банківського капіталу або дорівнюють йому. Рівність означає, що наявні ресурси перебувають в обороті банку з метою одержання прибутку.

Отже, стратегічне управління капіталом банку — одне з першочергових завдань банків, вирішення якого дозволить забезпечити стабільність функціонування усього банківського сектору. Нині процес управління капітальною базою банків з метою її нарощення супроводжується значною кількістю проблем, які залишаються невирішеними.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ ПАТ «ФОЛЬКСБАНК»

2.1 Загальна характеристика та інформаційне забезпечення аналізу власного капіталу ПАТ «Фольксбанк»

Публічне акціонерне товариство «Фольксбанк» зареєстровано 10 жовтня 1991 року (до 2 вересня 2008 року - Відкрите акціонерне товариство «Електрон Банк»). Із квітня 2007 року Банк став частиною групи Volksbank International AG (Австрія). Станом на 1 січня 2011 року Volksbank International (VBI) володів 99,91% акцій Банку.

Протягом останніх років «ФОЛЬКСБАНК» продемонстрував стрімкий, динамічний розвиток на ринку фінансових послуг України, суттєво зміцнив свої позиції і підтвердив імідж європейського банку.

Стратегія розвитку Банку ґрунтується на задоволенні потреб клієнта. Основний акцент зроблено на широкому спектрі пропонованих послуг, їх універсальності та якості, впровадженні у практику інноваційних технологій. Упродовж останніх двох років ПАТ «ФОЛЬКСБАНК» вдалося значно розширити і поновити продуктовий ряд, запропонувати клієнтам актуальні послуги та зважені рішення.

Як і всі міжнародні банки, ФОЛЬКСБАНК має чітке розмежування функцій фронт-офісу та бек-офісу, що підвищує якість обслуговування клієнтів та сприяє зменшенню ризиків. Структура управління Банку побудована на чіткому розподілі на бізнес-лінії (корпоративна, роздрібна, малий та середній бізнес, казначейство) та вертикалі підтримки (інформаційні технології, операційна підтримка, методологія та ефективність управління та інші).

Цілеспрямована робота над вдосконаленням банківських послуг, розширенням їх спектру стала основою для значного збільшення клієнтської бази Банку. Число людей, які довіряють ФОЛЬКСБАНК, постійно зростає.

Серед них і приватні особи, й представники малого та середнього бізнесу, і великі підприємства.

У вересні 2010 року ПАТ «ФОЛЬКСБАНК» вже другий рік поспіль здобув почесну перемогу в номінації «У світі грошей: Львів банківський». Основними критеріями оцінки були: надійність, самодостатність фінансових ресурсів, добра репутація серед партнерів та клієнтів, якість надання послуг, розбудована мережа відділень.

Клієнти й партнери ФОЛЬКСБАНК з власного досвіду знають, що таке справжній банківський сервіс найвищого рівня. Чітка й налагоджена робота з обслуговування клієнтів забезпечується широким використанням передових технологічних рішень. Розроблені банком процеси дозволяють нашим клієнтам оптимізувати поточну роботу з банком.

Основні показники діяльності ПАТ «ФОЛЬКСБАНК» станом на 01.01.2011:

Чисті активи - 2,77 млрд. грн.

Статутний капітал - 0,36 млрд. грн.

Кредитний портфель - 2,01 млрд. грн..

Значним досягненням є те, що сьогодні Банк обслуговує близько 100 000 клієнтських рахунків і продовжує активно працювати над тим, щоб продукти були зручними та доступними. Клієнти довіряють ФОЛЬКСБАНК і це основний показник успішної роботи Банку і найвища оцінка його діяльності. Орієнтованість на інтереси та потреби клієнта - запорука успіху ФОЛЬКСБАНКУ!

Завдяки наполегливій роботі персоналу Банку, довірі клієнтів і партнерів ФОЛЬКСБАНК вдалось закласти міцний фундамент для подальшого розвитку. Надалі ми маємо намір працювати ще інтенсивніше, щоб якомога більше людей могли сказати - «ФОЛЬКСБАНК - це мій банк».

Висловлюємо вдячність усім клієнтам і партнерам за виявлену Банку довіру і сподіваємось на те, що наша подальша співпраця буде й надалі плідною!

Довідка:

У квітні 2007 року Volksbank International AG став власником більш ніж 98% акцій ВАТ «Електрон Банк», який на той час понад 15 років функціонував на ринку банківських послуг і вважався одним з найкращих банків у Західній Україні.

Історія Volksbank AG (VBAG) розпочинається 1922 роком, коли відбулось об'єднання декількох регіональних кредитних спілок в одній структурі. Корпоративна філософія довіри і партнерських стосунків з клієнтами в цьому банку була сформована та випробувана часом.

Сьогодні Volksbank AG входить у п'ятірку провідних фінансових концернів Австрії. Окрім того, Volksbank AG відіграє традиційно провідну роль партнера австрійської економіки та фінансує діяльність підприємств різної величини.

У 1991 р. Volksbank AG створив дочірню структуру Volksbank International AG, з головним офісом у Відні.

Станом на 01.07.2010 року мережа Volksbank International AG налічувала 513 відділення у 9 країнах Центральної та Східної Європи: Словаччині, Румунії, Хорватії, Боснії і Герцеговині, Угорщині, Словенії, Сербії, Чехії та Україні, з чисельністю персоналу 5370 працівників.

Джерелом правової інформації є законодавство України. Правова інформація міститься у законодавчих актах, що регулюють діяльність комерційних банків у галузі господарських, фінансових, кредитних та трудових відносин.

Планова інформація міститься у бізнес-планах, фінансових планах, інвестиційних проектах, кошторисах. На відміну від попередніх видів інформації планова інформація формується безпосередньо у комерційному банку, виходячи з реальних можливостей його розвитку та вимог чинного законодавства України і відповідних директивних документів, з урахуванням нормативів, що не носять директивного характеру, та іншої довідкової інформації.

Основними джерелами фактографічної інформації є бухгалтерський та статистичний облік. Фінансові ресурси відображаються в поточному бухгалтерському обліку і фінансовій звітності. Основною формою звітності комерційного банку є баланс, який показує стан активів, зобов'язань та капіталу банку на певну дату.

Баланс формується на основі інформації, що міститься в синтетичних і аналітичних рахунках банку.

Баланс є основою для балансового звіту комерційного банку, у пасиві якого відображається склад фінансових ресурсів (зобов'язання та капітал).

Таблиця 2.1

Структура та динаміка пасивів ПАТ «Фольксбанк»

Показники	одвиміру	станом на			Звітний до базового о
		01.01.2009	01.01.2010	01.01.2011	
1. Пасиви всього:	грн	85410452,18	108186235,48	81081992,90	
абсолютне відхилення	грн		22775783,30	-27104242,58	-4328460,72
темпи приросту	%		12,7	-25,0	-37,7
питома вага	%	100	100	100	100
2. Зобов'язання	грн	82846704,45	104714942,07	77196440,33	
абсолютне відхилення	грн		21868237,62	-27518501,74	-5650264,12
темпи приросту	%		26,0	-26,3	-52,3
питома вага	%	97	97	95	-2
3. Капітал	грн	2563747,73	3471293,41	3885552,57	
абсолютне відхилення	грн		907545,68	414259,16	1321804,8
темпи приросту	%		35,4	11,9	-23,5
питома вага	%	3	3	5	2

Формування джерел у досліджувальний період здійснювався за рахунок збільшення зобов'язань і капіталу. В досліджувальних періодах пасиви знизилися на -4328460,72 грн., що складає 37,7%. Зобов'язання банком в порівнянні з базовим періодом також знизилися на -5650264,12, що складає 52,3%. Структура зобов'язань також зменшилася на 2%.

Капітал банку станом на 01.01.10 зріс на 1321804,8 в порівнянні з 01.01.09. Структура капіталу банку збільшилася відповідно на 2%.

Оскільки базою дослідження є регіональне управління, то до складу капіталу його входять переоцінка основних засобів та необоротних активів і результат поточного року, то згідно даних балансу динаміка капіталу матиме вигляд (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Структура та динаміка капіталу ПАТ «Фольксбанк»

Показники	одвиміру	станом на			Звітний до базового
		01.01.2009	01.01.2010	01.01.2011	
1. Капітал:	грн	2563747,73	3471293,41	3885552,57	
абсолютне відхилення	грн		907545,68	414259,16	1321804,8
темпи приросту	%		35,4	11,9	-23,5
питома вага	%	100	100	100	100
1.1. Переоцінка основних засобів	грн	996285,82	976491,01	962045,00	
абсолютне відхилення	грн		-19794,81	-14446,01	-34240,82
темпи приросту	%		2,0	-1,5	-3,5
питома вага	%	39	28	25	-14
1.2. Результат поточного року	грн	1567461,91	2494802,40	2923507,57	
абсолютне відхилення	грн		927340,49	428705,17	1356045,6
темпи приросту	%		59,2	17,2	-42,0

питома вага	%	61	72	75	14

Загальний аналіз капіталу банку передбачає визначення його основних складових частин. В структурі капіталу бачимо оптимальне співвідношення між переоцінкою основних засобів за результатами поточного року. У звітному періоді переоцінка основних засобів зменшилася на 34240,82 грн., що складає 3,5% в порівнянні до базового. Питома вага у структурі капіталу її зменшилася на 14%.

Другою складовою капіталу є результат поточного року, який в свою чергу збільшився на 1356045,6 і у структурі капіталу також питома вага його збільшилася на 14%. В порівнянні з 2010 р. його динаміка знизилася на 42%.

Загальний аналіз капіталу банку передбачає визначення його основних складових (основний та додатковий капітал, за вилученням відвернень) та виділення статутного капіталу в окремий показник.

Загальний аналіз капіталу банку здійснюють за стандартною методикою, яка передбачає застосування методичних прийомів вертикального та горизонтального аналізу

Загальні зміни, що відбулися в обсязі і структурі капіталу, заслуговують на позитивну оцінку.

В досліджуваному періоді загальний обсяг капіталу збільшився на 2 040 тис. грн., що склало 11,9% по відношенню до обсягу капіталу на початок періоду. Темпи приросту основного капіталу (14,2%) випереджали темпи приросту додаткового капіталу (9,0%). Згідно з Інструкцією НБУ додатковий капітал не повинен перевищувати суму основного капіталу, тому випереджаючі темпи приросту додаткового капіталу небажані.

Низький темп приросту статутного капіталу (1,1%) можна оцінити тільки порівнявши його розмір з нормативом мінімального розміру статутного капіталу (Н2), встановленого НБУ. У наведеному випадку статутний фонд трохи перевищує встановлений норматив, перерахований у національну валюту. Таким чином, подальше зростання статутного капіталу

недоцільне.

Оцінюючи структуру капіталу та зміни, які в ній відбулися за досліджуваний період, можна визначити її стабільність. Зрушення, що відбулися в обсязі капіталу в цілому та за його складовими, позитивно вплинули на структуру капіталу: питома вага основного капіталу зросла на 1,15 п.п., на стільки ж зменшилась питома вага додаткового капіталу.

Наступним важливим нормативом, що регулює обсяг капіталу, є норматив капіталу комерційного банку (НІ), який встановлює мінімальний розмір капіталу у сумі, еквівалентній 3 млн. ЕВРО. У перерахунку в національну валюту на момент проведення оцінки капіталу (кінець періоду) нормативний показник складав 12120 тис. грн. Тобто, так само, як і статутний капітал, загальний капітал банку дещо перевищує встановлений норматив.

У період нестабільної економіки деяке перевищення нормативів, встановлених у абсолютному вимірі, який залежить від коливання курсів валют, є доцільним і, навіть, необхідним. Таке перевищення робить банк менш чутливим до зміни курсу національної валюти.

Остаточна оцінка динаміки капіталу може бути дана тільки після дослідження показників достатності капіталу та платоспроможності банку.

Оскільки банківська установа є регіональним управлінням. То виходячи з даних по зведеному балансовому звіту бачимо, що до складу капіталу входять переоцінка основних засобів та необоротних активів, та результати поточного року.

Оцінка капіталу може бути дана тільки після дослідження показників достатності капіталу та платоспроможності банку. Достатність капіталу оцінюється як відношення загального обсягу капіталу до загальних активів банку зменшений на створенні банком резерви на покриття ризику від розміщення коштів у ризикованій групі активів.

Норматив платоспроможності капіталу для першої групи ризику обчислюється:

$$H_2 = K/A_p \quad (2.1)$$

Де К – капітал банку;

A_p – сумарні активи банку, зважені на відповідний коефіцієнт ризику.

$$H_{2_{2005 \text{ р.}}} = \frac{2563747.73}{18646125} * 100 = 13,7$$

$$H_{2_{2006 \text{ р.}}} = \frac{3471293,41}{23699449} * 100 = 14,6$$

$$H_{2_{2007 \text{ р.}}} = \frac{3885552.57}{12120644} * 100 = 32$$

Нормативне значення H_2 не може бути нижчим 8%. В досліджувальних періодах видно, що норматив перевищує норму в декілька разів, що свідчить, про міцну фінансову стійкість банку і спроможний виконати більшість економічних нормативів.

H_3 – норматив адекватності капіталу визначається за формулою:

$$H_3 = \frac{K_o}{3A} * 100 \quad (2.2)$$

де K_o – капітал;

$3A$ – загальні активи.

Нормативне значення H_3 має бути не менше ніж 4%.

$$H_{3_{2005 \text{ р.}}} = \frac{2563747,73}{61534719,88} * 100 = 4,16$$

$$H_{3_{2006 \text{ р.}}} = \frac{3471293,41}{84159751,08} * 100 = 4,12$$

$$H_{3_{2007 \text{ р.}}} = \frac{3885552,57}{84456014,20} * 100 = 4,6$$

В основному показники відповідають нормативному значенню і на 01.01.2010 р. зросли на 0,48% порівняно з минулим 01.01.2009 р. і становлять відповідно (4,6%) і (4,12%).

Показники, що характеризують активність комерційного банку на фінансовому ринку є мультиплікатор капіталу (М), який обчислюється як відношення суми загальних активів до капіталу банку. Мультиплікатор

капіталу характеризує обсяг активів, утворених внаслідок функціонування кожної гривні капіталу банку. Мультиплікатор визначається за формулою:

$$i = \frac{A}{E} \quad (2.3)$$

де А – активи загальні;

К – капітал.

$$i_{2005 \text{ р.}} = \frac{61534719,88}{2563747,73} = 24$$

$$i_{2006 \text{ р.}} = \frac{84159751,08}{3471293,41} = 24,24$$

$$i_{2007 \text{ р.}} = \frac{84456014,2}{3885552,57} = 21,7$$

Проведені розрахунки показують, що мультиплікатор капіталу у 2010 році становив 24, а у 2011 році на той же період відповідно збільшився на 0,24 (24,24).

Це означає, що в кінці періоду на кожну гривню капіталу припадає 24,24 грн. активів, що на 0,24 грн. більше, ніж на початку періоду: $24,24 - 24 = 0,24$

Порівняно з минулим роком, показник зменшився на $24,24 - 21,7 = 2,54$ грн. На 1 гривню капіталу активів припадає на 2,54 грн. менше, ніж у попередньому. Слід раціональніше використовувати свої активи. Оскільки активність банку на фінансовому ринку дещо знизилась.

Рентабельність власного капіталу визначається як відношення чистого прибутку до власного капіталу.

$$i_{2005 \text{ р.}} = \frac{1566401,91}{2563747,73} * 100 = 61$$

$$H_{2006 \text{ р.}} = \frac{84159751,08}{104714942,07} * 100 = 80,3$$

$$H_{2007 \text{ р.}} = \frac{84456014,20}{77196440,33} * 100 = 109$$

Нормативне значення рентабельності власного капіталу має бути не менше 100%. Порівнявши періоди, ми бачимо, що на 01.01.2010р. рентабельність власного капіталу більша 100%. Це свідчить, що власний

капітал розприділяється раціональніше, ніж на 01.01.2010р. і 01.01.2009р.

Таблиця 2.2

Аналіз фондів та резервів, що входять до власного капіталу

Рядок	Показник	1.01.2009	1.01.2010	1.01.2011
1	Сукупний капітал	2563747,73	3471293,41	3835552,57
2	Чистий прибуток	1566401,91	2494802,40	2923507,57
3	Відрахування у резерви	172903,07	210519,38	355463,96
3.1	У відсотках	6,7	6,06	9,1
4	Результат переоцінки	996285,82	976491,01	962
4.1.	У відсотках	0,4	0,3	0,25

Підсумовуючи сказане, можна узагальнити результати аналізу спеціальних фондів та резервів прокоментувавши так: частка загальних резервів у сукупному власному капіталі досить-таки значна.

2.2. Аналіз оцінки капіталу банківської установи

Аналізуючи стан власного капіталу банків, використовують різні види та методи аналізу. Серед них важливе місце посідає метод коефіцієнтів, за допомогою якого виявляють кількісний взаємозв'язок між різними статтями, класами чи групами статей балансу.

Власний капітал банку, виходячи з функцій, які він виконує, посідає важливе місце в системі показників, що характеризують фінансовий стан банку. Одним із показників, що характеризує стан власного капіталу, особливо під час створення банку, є мінімальний розмір статутного капіталу. Однак заведено вважати, що у процесі подальшого функціонування банку його статутний капітал перестає відігравати вирішальне значення як перманентна складова власного банківського капіталу, а відтак його питома вага, за інших рівних умов, в сукупному власному капіталі поступово зменшується. Натомість збільшується питома вага інших елементів власного капіталу банку. Проте нехтувати показником мінімального розміру

статутного капіталу не слід: чим більший розмір статутного капіталу, тим фінансово стійкішим вважається банк.

Однак складність визначення достатності власного капіталу полягає в розрахунку не абсолютного, а відносного його розміру. Саме відносні показники достатності власного капіталу є провідними в системі аналізу фінансової стійкості банку.

Спочатку для оцінювання достатності власного капіталу банку використовувався коефіцієнт співвідношення власного капіталу (ВК) та залучених коштів (ЗК):

$$K_1 = \frac{BK}{ZK} 100 \quad \%, \text{ де} \quad (2.4)$$

ВК- власний капітал,

ЗК – запозичений капітал.

Порядок розрахунку коефіцієнта K_1 має суттєві недоліки, які знижують його привабливість при проведенні аналізу. До них, зокрема, відносять такі: не враховується рівень ризикованості активів, у які вкладаються банківські ресурси; не беруться до уваги позабалансові зобов'язання банку та пов'язані з ними ризики; не враховується специфіка та призначення складових елементів власного капіталу, а також залучених коштів. Разом з тим цей коефіцієнт показує, скільки власних коштів вистачить для забезпечення надійного зберігання коштів вкладників та кредиторів.

Для оцінювання власного капіталу банку можуть використовуватися і такі коефіцієнти:

$$K_3 = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Активи банку}}; \quad (2.5)$$

$$K_3 = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Активи банку}}; \quad (2.6)$$

$$K_4 = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Робочі активи}}; \quad (2.7)$$

$$K_5 = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Ризикові активи}}$$

Зазначені вище коефіцієнти характеризують з того чи іншого боку функціональне призначення власного капіталу банку, однак їм властиві недоліки. По-перше, не враховується призначення окремих складових власного капіталу. По-друге, суб'єктивний характер оцінок та висновків, відсутність обґрунтованих та загальновизнаних значень перелічених вище коефіцієнтів. По-третє, велика трудомісткість визначення цих коефіцієнтів.

Значна частина вказаних вище недоліків була врахована в методиці визначення адекватності капіталу, прийнятої Базельським комітетом по банківському нагляду. Ця методика ґрунтується на взаємозв'язку структури власного капіталу і врахуванні кредитного ризику активів та позабалансових зобов'язань. Основні стандарти угоди єдині для всіх банківських установ країн, що підписали чи приєдналися до Базельської угоди, а регулювальні органи мають право встановлювати деякі коефіцієнти ризику та визначати окремі складові власного капіталу.

Норматив адекватності регулятивного капіталу (платоспроможності або коефіцієнт Кука) визначається як співвідношення регулятивного власного капіталу (РВК) до сумарних активів і певних позабалансових інструментів, зважених на відповідні коефіцієнти ризику та зменшених на суму створених відповідних резервів за активними операціями (A_3):

$$K_6 = \frac{РВК}{A_3} 100 \quad \%, \quad (2.8)$$

Що стосується знаменника формули, то кожний вид балансових активів банку множиться на відповідний коефіцієнт ризику (від 0 до 100 %), який відображає ймовірність неповернення даного активу. Кожний елемент позабалансових зобов'язань конвертується в активи через перевідні коефіцієнти, а потім також зважується на відповідний коефіцієнт ризику.

Нормативне значення K_6 має бути (залежно від строку діяльності банку) не менше 8 %, 12 або 15 %, тобто на кожні 100 одиниць потенційних збитків банк повинен мати відповідно не менше 8, 12 або 15 одиниць

власного капіталу. У випадку недостатності власного капіталу банк може довести його до мінімального нормативного значення через: збільшення розміру власного капіталу; зменшення розміру активів; зміну структури активів зменшенням частки високоризикованих активів. Зауважимо, що і коефіцієнт Кука має недоліки, зокрема він не враховує, крім кредитного, інші види ризиків, такі як відсотковий, валютний та фондовий ризики.

Іншим коефіцієнтом, який слід використовувати при аналізі власного капіталу, є відношення власного регулятивного капіталу (РВК) до загальних активів банку, зменшених на створені відповідні резерви (A_P):

$$K_7 = \frac{РВК}{A_P} 100 \quad \%, \text{ де} \quad (2.9)$$

РВК – власний регулятивний капітал.

Коефіцієнт K_7 визначає достатність власного регулятивного капіталу, зважаючи при цьому на загальний обсяг банківської діяльності, незалежно від розміру різних видів ризиків. Нормативне значення K_7 повинно було бути не менше 4 %. Зауважимо, що Національний банк України при розрахунку нормативу адекватності основного капіталу K_7 тепер використовує в чисельнику формули замість РВК основний власний капітал банку (капітал 1-го рівня), а в знаменнику загальні активи, зменшені на суму коштів за окремими рахунками, зокрема недосформованого резерву на можливі втрати за кредитними операціями банків.

Залежність банку від його засновників (акціонерів, учасників) характеризує наступний коефіцієнт:

$$K_8 = \frac{СК}{БВК}, \quad (2.10)$$

де СК — сплачений статутний капітал банку,

БВК — балансовий власний капітал банку.

Якісну оцінку власного капіталу банку дає співвідношення:

$$K_9 = \frac{РВК}{БВК}, \quad (2.11)$$

де БВК — балансовий власний капітал, або як іноді його називають бруто-капітал, який містить як відвернений (імобілізований) власний капітал, так і фактичні залишки власного регулятивного капіталу (РВК), які можна використати для здійснення активних операцій. Від'ємне значення РВК свідчить не лише про відсутність власних ресурсів, вкладення яких приносить дохід, а й про використання залучених та позичкових коштів не за цільовим призначенням.

Коефіцієнт захищеності власного капіталу розраховується за формулою:

$$K_{10} = \frac{ОЗ}{ВК}, \quad (2.12)$$

де ОЗ — основні засоби,

ВК — власний капітал банку.

Коефіцієнт K_{10} характеризує захищеність власного капіталу від інфляції через вкладення коштів у нерухомість, обладнання та інші матеріальні активи. Однак таке одностороннє використання капітальних ресурсів може призвести до погіршення ліквідності та платоспроможності банку. Слід враховувати існуючі законодавчі обмеження. Зокрема, банк може мати у власності нерухоме майно загальною вартістю не більше 25 % капіталу банку (це обмеження не поширюється: на приміщення, в яких розміщуються підрозділи банку, що виконують банківські операції; майно, яке перейшло до банків у власність на підставі реалізації прав заставодержателя; майно набуте банком з метою запобігання збиткам за умови відчуження його банком протягом одного року з моменту набуття права власності на нього).

Ефективність використання власного капіталу характеризує коефіцієнт його рентабельності:

$$K_{11} = \frac{\text{ЧП}}{\text{ВК}} 100\%, \quad (2.13)$$

де ЧП — чистий прибуток банку;

ВК — власний капітал банку.

Визначити ефективність використання коштів власників та доцільність їх вкладання до банку можна за допомогою коефіцієнта рентабельності статутного капіталу:

$$K_{12} = \frac{\text{ЧП}}{\text{СК}} 100\%, \quad (2.14)$$

де ЧП — чистий прибуток банку;

СК — сплачений статутний капітал банку.

Важливим показником, який характеризує власний капітал банку є мультиплікатор капіталу. Він відображає фінансовий важіль або політику в галузі фінансування: вибір джерел формування банківських ресурсів (боргові зобов'язання чи акціонерний капітал). Мультиплікатор (М) капіталу обчислюється як відношення суми загальних активів (А) до власного капіталу банку (ВКБ):

$$M = \frac{A}{\text{ВКБ}} \quad (2.15)$$

Отже, мультиплікатор капіталу є прямим показником фінансового важеля банку. Він показує, яку кількість гривні активів повинна забезпечувати кожна гривня власного капіталу (тобто коштів власників банку) і відповідно яка частка банківських ресурсів може бути сформована у формі боргових зобов'язань. Оскільки власний капітал повинен покривати збитки за активами банку, то чим вищий рівень мультиплікатора, тим вищий ступінь ризику банкрутства банку. Водночас чим вищий мультиплікатор, тим вищий потенціал банку для більш високих виплат своїм власникам (акціонерам).

У процесі аналізу власного капіталу доцільно також використовувати коефіцієнти, що визначають співвідношення регулятивного власного капіталу з різними категоріями банківських операцій і послуг з метою зниження різних видів ризиків. Ці коефіцієнти використовують органи банківського нагляду.

Джерела формування банківських ресурсів відображуються у правій частині балансового звіту і називаються пасивами банку. За своїм походженням пасиви не однорідні і складаються з капіталу та зобов'язань банку перед вкладниками та кредиторами. Капітал являє собою власні кошти банку, що належать засновникам або акціонерам, а зобов'язання це чужі гроші, тимчасово надані їх власниками в розпорядження банку.

Зобов'язання доцільно поділити на дві групи залучені та запозичені кошти. Залучені кошти це зобов'язання банку перед вкладниками, котрі надали свої вільні грошові кошти для зберігання на певних умовах називають депозитною базою. Якщо власних та залучених коштів банку не вистачає для проведення активних операцій, то можна вдатися до позики грошових ресурсів на ринку. У результаті проведення таких операцій формуються запозичені кошти або недепозитні зобов'язання (зобов'язання перед кредиторами), ініціатором яких є сам банк. За сукупним обсягом залучені та запозичені кошти банку в кілька разів перевищують капітал, що зумовлюється специфікою банківської діяльності. Кожний вид банківських пасивів (капітал, залучені і запозичені кошти) має свої особливості, що визначаються правами власності та різноманітністю джерел їх формування, атому потребують застосування відповідних методів управління.

Капітал, хоча за розмірами він становить незначну частину банківських ресурсів, відіграє визначальну роль у процесі створення та Функціонування комерційного банку. Формування власної капітальної бази є необхідною умовою його майбутньої діяльності.

Однією з важливих проблем, що постають перед менеджментом банку, є залучення та підтримка достатнього обсягу капіталу. За економічним

змістом поняття капіталу відноситься, насамперед, до коштів власників, внесених ними на свій ризик. Ризик власників полягає в тому, що дохідність капіталу буде низькою або діяльність спричиниться до збитків і банк стане банкрутом, через що вони втратять свої кошти. Банківський капітал складається з акціонерного капіталу, резервів та нерозподіленого прибутку, хоча може включати й інші елементи згідно з регулюючими правилами конкретної країни. Основною частиною капіталу як за розмірами, так і за значенням є статутний капітал, що формується з акціонерного або приватного капіталу шляхом емісії акцій чи внесків засновників.

Капітал банку відіграє роль своєрідного буфера, який поглинає втрати від реалізації різноманітних ризиків. Капітал слугує захистом для коштів вкладників і кредиторів, оскільки збитки від кредитних, інвестиційних, валютних операцій банку, зловживань, помилок списуються за рахунок резервів, які входять до складу капіталу. Розмір банківського капіталу істотно впливає на рівень надійності та довіри до банку з боку суспільства. Саме тому проблема визначення до статності капіталу банку та методи його регулювання є однією центральних у міжнародній банківській практиці.

У процесі управління капіталом банку важливе значення має метод обчислення (оцінювання) величини капіталу. Розмір капіталу визначається з допомогою базового балансового співвідношення:

$$A=Z+K \quad (2.16)$$

де А - активи;

З - зобов'язання;

К - капітал банку.

Звідси

$$K=A-Z \quad (2.17)$$

У банківській практиці існує кілька методів обчислення розміру капіталу.

Згідно із цим методом усі активи та зобов'язання банку оцінюються в балансі за тією вартістю, яку вони мали в момент придбання або випуску.

Капітал розраховують виходячи з балансової вартості активів та зобов'язань. Такий метод оцінювання капіталу прийнятний у тому разі, коли балансова та ринкова вартість активів і зобов'язань не дуже різняться між собою. Але з часом дійсна вартість може значно відхилитися від первісної балансової вартості, що призводить до неадекватної оцінки банківського капіталу. У періоди, коли кредити та цінні папери знецінюються, метод оцінювання капіталу за балансовою вартістю не дає надійних результатів для визначення ступеня захисту вкладників від ризику.

Цей метод полягає в тому, що активи та зобов'язання банку оцінюють за ринковою вартістю, виходячи з якої розраховують і капітал банку. Такий метод оцінювання банківського капіталу є найкориснішим як для інвесторів та вкладників, так і для менеджерів банку. Ринкова вартість капіталу достатньо точно відбиває реальний рівень захищеності банку від ризику банкрутства. Крім того, розглядуваний метод оцінювання є найдинамічнішим, оскільки ринкова вартість активів і зобов'язань, а отже, і капіталу може змінюватися щодня. Менеджмент банку має змогу приблизно оцінити зміну ринкової вартості капіталу, виходячи з поточної курсової вартості акцій банку та їх кількості на ринку.

Оцінка капіталу за ринковою вартістю відбиває реальний стан банку та ступінь захисту вкладників. Але банки здебільшого не зацікавлені в такому підході до визначення розміру капіталу, оскільки інші методи розрахунку дають привабливіші результати і сприяють зміцненню становища на ринку. Крім того, не завжди можна оцінити активи та зобов'язання за ринковою вартістю, особливо в умовах недостатньо розвиненого ринку. Метод оцінювання капіталу за ринковою вартістю здебільшого використовується менеджментом банку для внутрішніх потреб і контролю.

Сутність методу полягає в обчисленні розміру капіталу за правилами, які встановлені регулюючими інстанціями. Правила в різних країнах різні, але часто такий підхід є спробою зробити банки надійнішими для сторонніх спостерігачів. За методом «регулюючих бухгалтерських процедур» капітал

банку розраховується як сума ряду складових: акціонерного капіталу, нерозподіленого прибутку, резервних фондів, у тому числі на покриття кредитних та валютних ризиків, субординованих зобов'язань і т. ін.

Такий підхід має істотні недоліки, які полягають у розгляді боргових зобов'язань та резервів на покриття збитків як капіталу банку. Саме з цієї причини метод «регулюючих бухгалтерських процедур» постійно критикують зарубіжні економісти.

2.3. Управління достатністю капіталу ПАТ «Фольксбанк»

Питання про рівень достатності капіталу, який забезпечив би довіру до банку з боку вкладників, інвесторів, кредиторів та органів нагляду, є найсуперечливішим у теорії банківської справи. В економічній літературі це питання називають проблемою адекватності капіталу. Термін «адекватність капіталу» відображає рівень надійності та ризиковості банку і передбачає уявлення про банківський капітал як джерело покриття збитків.

Об'єктивна потреба збільшувати капітал банку зумовлена інфляційними процесами, розширенням масштабів банківської діяльності та підвищенням рівня ризику, пов'язаного з мінливістю фінансових ринків. Через це вкладники висувають дедалі жорсткіші вимоги до розміру капіталу. Враховуючи ту важливу роль, яку банки відіграють у будь-якому суспільстві, регулюючі органи багатьох країн протягом десятиріч встановлювали мінімальні норми (стандарти) достатності капіталу. Капітал банку був і далі залишається одним з головних показників, які жорстко регулюються в кожній країні, а з 1988 року — і на міжнародному рівні.

Кожен комерційний банк, як суб'єкт депозитного ринку намагається реалізувати свої інтереси за умови врахування впливу депозитної політики центрального банку та базуючись на конкретних умовах функціонування депозитного ринку.

Депозитна політика комерційного банку спрямована на оптимізацію витрат по залученню коштів на депозитному ринку за умови їх ефективного використання [13, С.62].

Фінансові ресурси банку формуються за рахунок власних і залучених (позикових) коштів. За допомогою цих коштів банки створюють ресурси, використовувані для проведення активних (кредитних та інших) операцій. У структурі (складі) банківських ресурсів експерти виділяють власні та залучені кошти, а також позикові, які входять до складу залучених коштів. Розглянемо принципові особливості даних фінансових категорій.

Власні ресурси комерційних банків.

Власний капітал представляє собою кошти, що належать безпосередньо комерційному банку в період його діяльності. В якості власних коштів (капіталу) банку виступають елементи, здатні служити підстрахуванням на випадок непередбачених збитків.

Під власними засобами банку слід розуміти різні фонди, створювані банком для забезпечення його фінансової стійкості, комерційної та господарської діяльності, а також отриманий прибуток за результатами діяльності поточного і минулих років.

Кредитування є основним видом активних операцій комерційних банків, який дає можливість банкам отримувати значні доходи, але водночас супроводжується певними ризиками, що пов'язані із можливістю неповернення позичальниками основного боргу та відсотків за позичками. Тому кредитування характеризує суперечність між дохідністю кредитних операцій, ризиками і ліквідністю вкладених у позички коштів.

В основі кредитних операцій як виду господарської діяльності комерційних банків має лежати глибоке розуміння економічних, фінансових і правових підвалин бізнесу: кредит може бути повернений вчасно тільки якщо забезпечено його цільову ефективність.

ПАТ «Фольксбанк» займає лідируючу позицію на ринку кредитних послуг, як взагалі по кредитному портфелю, так і по короткостроковим і

довгостроковим зобов'язанням. Вартість кредитного портфелю «Фольксбанку» на 01.01.2011 року склала 16127,6 млн. грн., де 5452,2 млн. грн. припадає на короткострокові кредити та 10857,2 млн. грн. – на довгострокові кредити.

Кредитна політика банку визначає завдання й пріоритети кредитної діяльності банку, засоби і методи їх реалізації, а також принципи і порядок організації власне кредитного процесу. Кредитна політика створює основу організації процесу банківського кредитування відповідно до загальної ринкової стратегії діяльності банку та повинна чітко визначати цілі кредитування, відповідне документально-методичне забезпечення та правила їх реалізації. Кредитна політика розробляється з урахуванням стратегії і тактики банку в галузі управління активними операціями та визначає основні напрямки кредитної діяльності: стандарти і критерії діяльності банківських працівників, що відповідають за видачу кредитів; основні дії менеджерів, що приймають стратегічні рішення щодо кредитування; принципи оцінки та контролю за якістю управління кредитною діяльністю у банку.

Відповідальність за розробку кредитної політики та механізмів її реалізації покладається на Кредитний комітет, який очолює, як правило, перший керівник комерційного банку. Розробка внутрішньої кредитної політики потребує від керівництва банку чіткого формулювання цілей кредитування і визначення, наскільки вони збігаються із загальною політикою і стратегією банку.

У загальному вигляді кредитна політика має відображати такі ключові моменти: організація кредитної діяльності; управління кредитним портфелем; контроль над кредитним процесом; ліміти з окремих напрямків кредитування; механізм супроводження кредитних угод (кредитний моніторинг); формування резервів під можливі втрати за наданими кредитами.

Національний банк України встановлює певні вимоги щодо здійснення комерційними банками кредитних операцій. Способи і методи реалізації

кредитної політики формалізуються у відповідних внутрішньобанківських документах, основними серед яких є: стандарти кредитування; кредитні інструкції.

Кредитні операції є найважливішою статтею, що створює доходи, в діяльності банків. За рахунок цього джерела формується основна частина чистого прибутку. Кредити банків є основним джерелом поповнення оборотних коштів.

Кредитна політика ПАТ «Фольксбанк» у відношенні позичальників – юридичних осіб полягає в наступних базових принципах:

- працює з корпоративними позичальниками на основі встановлених банком лімітів надання кредитних продуктів для позичальника або групи позичальників;
- здійснює фінансування клієнтів зі стійким фінансовим положенням, що мають значний досвід роботи у своїй сфері діяльності;
- цінує відкритість позичальника у відношенні надання банку інформації, що дозволяє банку чітко уявляти собі кожен аспект діяльності клієнта. Одержувана від клієнта інформація, розглядається банком як строго конфіденційна;
- надає кредитні продукти тільки після детальної оцінки всіх можливих ризиків, зв'язаних з позичальником і його діяльністю;
- розглядає позитивну кредитну історію позичальника в нашому банку як підстава для збільшення обсягів і термінів наданого фінансування;
- ставки, по яких банк надає кредитні інструменти, визначаються ринковими умовами і результатами роботи клієнта з банком.

Основні банківські послуги, які надає своїм клієнтам «Фольксбанк», наведено в табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Перелік основних банківських продуктів, що надаються

ПАТ «Фольксбанком» клієнтам (на 1.01.2011 року)

Показники	Обсяг в тис. грн.	Питома вага, %

Кошти в НБУ та готівкові кошти банку	2520691	7,46
ЦП, що рефінансуються НБУ	21361	0,06
Кошти в інших банках	2252690	6,67
ЦП у торговому портфелі банку	1027950	3,04
ЦП у портфелі банку на продаж	133822	0,40
Кредити, що надані	25708027	76,11
в т. ч. юридичним особам	15553356	60,50
Фізичним особам	10154671	39,50
Активи разом	33777212	100,00

[47]

Аналіз даних табл. 3.1 свідчить, що найбільша питома вага припадає на кредити – 76,11%, з них кредитування юридичних осіб – 60,5%, кредитування фізичних осіб – 39,5%.

Кредитування, залишається одним із пріоритетних і прибуткових напрямків діяльності банку.

2010 рік продовжив темпи і починання 2008-2009 рр. у створенні нових кредитних продуктів, значно розширивши при цьому сфери кредитування. За рахунок цього кредитний портфель банку в 2010 р. збільшився майже в 2 рази і склав 25708,027 млн. грн.

При цьому відсоткові ставки за кредитами «Фольксбанку» залишалися одними із найнижчих на ринку кредитних послуг України, табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Вартість кредитних продуктів ПАТ «Фольксбанк» на 01.01.2011 року

	Клієнт банку				Персональний банкір			
	UAH	USD	EUR	RUR	UAH	USD	EUR	RUR
1 -3 дня	12	11,5	10,5	19	11	10,5	10	18
4-7 днів	13	12,5	11,5	20	13	11,5	10,5	19
8-15 днів	17	13,5	12,5	21	17	12,5	11,5	21
16-30 днів	19	14,5	13,5	24	18	14	13	23
31-90 днів	20	15,5	14,5	25	19	14,5	13,5	24
91-180 днів	21	16,5	15,5	26	20	15,5	14,5	25
181-365 днів	22	17,5	16,5	28	21	16,5	15,5	27

Більше за 365 днів	23	18,5	17,5	29	22	17,5	16,5	28

[47]

Також слід зазначити, що ПАТ «Фольксбанк» посідає одне з лідируючих місць на банківському ринку України з кредитування юридичних осіб.

ПАТ «Фольксбанк» надає послуги з кредитування юридичних осіб і для цього постійно розробляються нові кредитні програми. Усього в банку працює 8 кредитних програм для юридичних осіб, а саме:

- стандартне кредитування під заставу;
- кредитування у формі овердрафту;
- довгострокове кредитування під інвестиції в нерухомість (офіси, приміщення);
- кредитування для купівлі автомобілів у розстрочку (у тому числі парку автомобілів);
- кредитування шляхом врахування векселів;
- кредитування з використанням документарних акредитивів;
- кредитування під зовнішньоекономічну діяльність;
- мультивалютне кредитування.

Найбільша питома вага у кредитуванні юридичних осіб Фольксбанку припадає на короткострокові кредитні лінії – 39%, однакову частку мають довгострокові кредити і стандартні кредити під заставу – по 25%.

Аналіз кредитного портфеля за видами валют підтверджує тенденцію минулих років, де валютний кредитний портфель складав понад половину від загального кредитного портфеля.

Диверсифікація сфер кредитування, де: 60 % належить оптовій та роздрібній торгівлі; 26 % — промисловості, у тому числі: 12% — хімічній та нафтохімічній промисловості; 1% — машинобудуванню та металообробці; 2% — вуглевидобувній галузі; 8% — харчовій промисловості; 3% — деревообробній та целюлозно-паперовій промисловості; 5 % — сільському

господарству; 5 % — діяльності у сфері інформатизації; 2,6 % — сфері обслуговування і побуту; 0,5 % — транспортним послугам; 0,9 % — іншому.

Якість кредитного портфеля Фольксбанку постійно поліпшується.

Світова практика в економічно розвинутих країнах зі стабільною економікою припускає в банках проблемну заборгованість до 6% від загального кредитно-інвестиційного портфеля. Станом на 31 грудня 2011 року у ПАТ «Фольксбанк» заборгованість складала 1,6% (з них 1,5% — кредити, видані до 1998 року). Це свідчить про високопрофесійний підхід щодо здійснення моніторингу при видачі кредитів, а також щодо здійснення постійного контролю за діючими кредитами.

За 2011 рік було впроваджено такі перспективні нововведення:

Розроблені нові Генеральні угоди, які дозволяють працювати з підприємствами-партнерами без сплати комісійної винагороди банку.

Банк почав видавати кредити на купівлю товарів споживчого призначення безпосередньо на території магазинів-партнерів за програмою споживчого кредитування, де облаштовані автоматизовані робочі місця для менеджерів банку.

Банк почав видавати споживчі кредити за допомогою мережі Інтернет.

Виключений конкретний перелік товарів, які можуть реалізовуватися за програмою споживчого кредитування. На сьогодні за цією програмою клієнти — фізичні особи можуть придбати будь-які товари, а також деякі послуги (навчання, стоматологічні послуги, ремонт приміщень).

На початок 2011 року було укладено 466 Генеральних угод з магазинами-партнерами, що працюють з банком за програмою споживчого кредитування, тоді як на кінець 2009 року ця цифра склала 3072, а це близько 5000 магазинів та торговельних точок по всій Україні.

Це, в першу чергу, пов'язано з тим, що значно збільшились обсяги кредитування. Так, у січні 2011 року департамент видав 1267 кредитів на суму 409478 доларів США, а у грудні 2010 року ця цифра склала 9833 кредити на суму 2413900 доларів США. Тобто обсяги кредитів, що

видаються, за кількістю збільшилися приблизно у 8 разів, а за сумою — у 6 разів.

Зі збільшенням обсягів споживчих кредитів, що видаються, збільшився і кредитний портфель майже у 8 разів.

Якщо проаналізувати динаміку за 2010 та 2011 роки за укладеними Генеральними угодами за програмою споживчого кредитування, виданими споживчими кредитами та обсягами кредитного портфеля за споживчими кредитами, то можна простежити тенденцію до постійного зростання цих показників, що говорить про ефективну роботу «Фольксбанку» на цьому сегменті ринку банківських послуг.

У 2010 році вперше в Україні впроваджено європейські умови кредитування фізичних осіб: на купівлю житла – строком до 20 років з першим внеском від 5% вартості житла; на купівлю автомобілів – строком до 7 років з першим внеском від 100 грн.

В 2010 році продовжувалося створення нових кредитних продуктів, що сприяло розширенню сфери кредитування.

При цьому відсоткові ставки за кредитами «Фольксбанку» залишалися одними із найнижчих на ринку кредитних послуг України.

Також слід зазначити, що банк посідає одне з лідируючих місць на банківському ринку України з кредитування фізичних осіб.

Відсоткова ставка за кредитами фізичним особам теж установлена на найнижчому рівні в Україні – від 12% річних.

Обсяг кредитування фізичних осіб за 2011 рік збільшився, порівняно з 2010 роком, майже у 1,33 рази. Цих об'ємів вдалося досягти завдяки впровадженню різноманітних програм для кредитування громадян, а саме:

- стандартного кредитування під заставу;
- іпотечного кредитування для купівлі житла терміном до 20 років;
- кредитування для купівлі автомобілів у розстрочку терміном до 6 років;

- споживчого кредитування терміном до 3-х років на купівлю меблів, аудіо, відео-, побутової й оргтехніки, туристичного спорядження, автозапчастин та інших товарів, а також на одержання послуг (освітніх, медичних, юридичних, туристичних, ремонтних) як у національній валюті України, так і в доларах США;

- ломбардного кредитування.

Питома вага кредитів за цими програмами представлена на рис. 3.1.

«Фольксбанк» надає послуги з кредитування юридичних осіб, і для цього постійно розробляються нові кредитні програми. Усього в банку працює 7 кредитних програм для юридичних осіб, а саме:

- стандартне кредитування під заставу;
- кредитування у формі овердрафту;
- довгострокове кредитування під інвестиції в нерухомість (офіси, приміщення);
- кредитування для купівлі автомобілів у розстрочку (у тому числі парку автомобілів);
- кредитування шляхом врахування векселів;
- кредитування з використанням документарних акредитивів;
- кредитування під зовнішньоекономічну діяльність.

Питома вага кредитів юридичним особам представлена на рис. 3.2.

З урахуванням розширення мережі філій і відділень банку необхідно відзначити і регіональну структуру кредитного портфеля.

Аналіз кредитного портфеля за видами валют підтверджує тенденцію минулих років, де валютний кредитний портфель становить дві третини від загального кредитного портфеля.

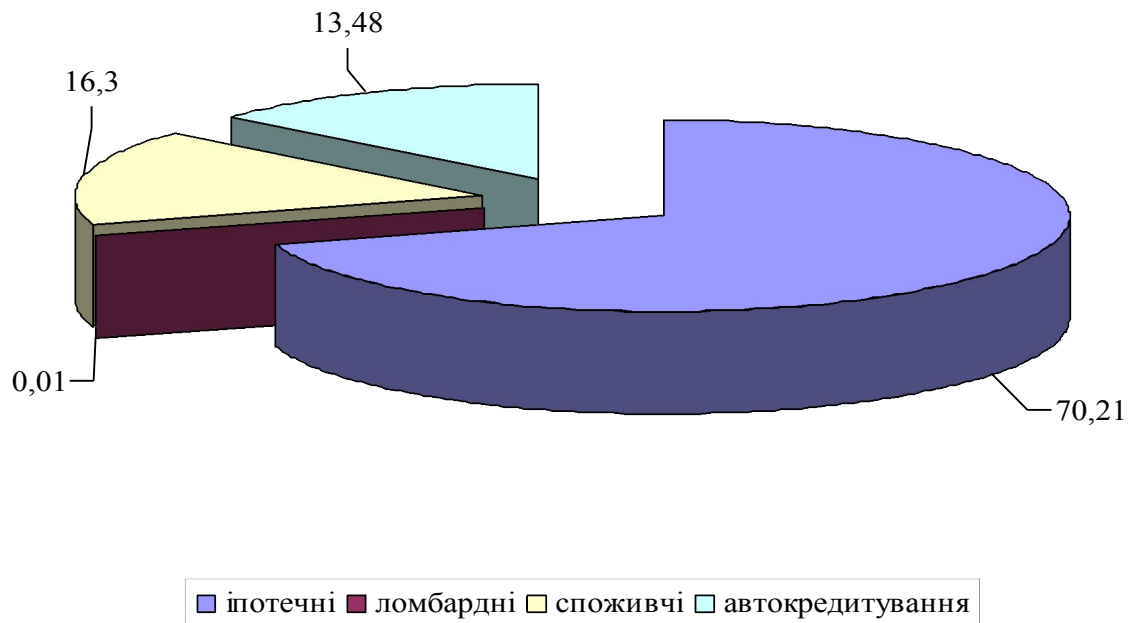

Рис. 3.1 Питома вага кредитів фізичних осіб Фольксбанку у 2011 році [47]

Диверсифікація сфер діяльності юридичних осіб, де: 41,5% належить оптовій та роздрібній торгівлі; 34% – промисловості, у тому числі: 16% – хімічній та нафтохімічній промисловості; 10% – харчовій промисловості; 5% – машинобудуванню та металообробці; 2% – текстильній та шкіряній промисловості; 1% – деревообробній та целюлозно-паперовій промисловості; 15% – сільському господарству; 4% – сфері обслуговування і побуту; 3% – діяльності у сфері інформатизації; 1,5% – транспортним послугам; 1% – іншому.

Якість кредитного портфеля поліпшується щорічно.

Світова практика в економічно розвинутих країнах зі стабільною економікою припускає в банках проблемну заборгованість до 6% від загального кредитно-інвестиційного портфеля.

Станом на 31 грудня 2011 р. у «Фольксбанку» вона становила 2,2% (з них 1,2% – кредити, видані до 1998 року).

Це свідчить про високопрофесійний підхід до здійснення моніторингу при видачі кредитів, а також до здійснення постійного контролю за діючими кредитами.

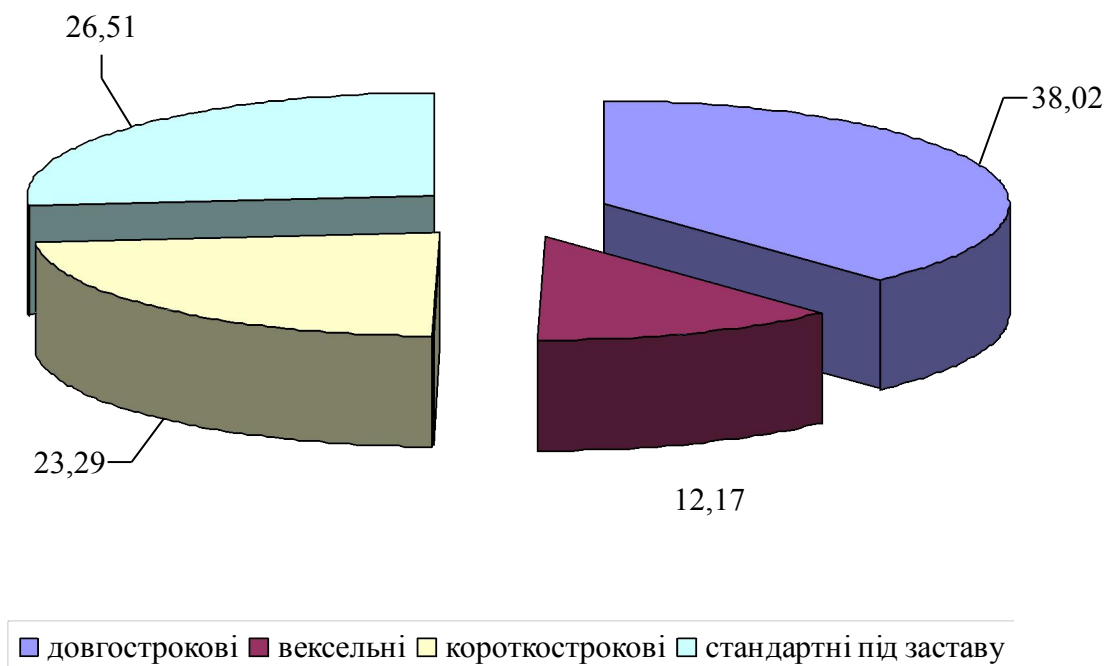

Рис. 3.2. Кредитний портфель юридичних осіб Фольксбанку у 2011 році [47]

Фахівці кредитного департаменту продовжують роботу з розробки та впровадження нових програм кредитування, і у 2010 році до послуг клієнтів – юридичних і фізичних осіб – планується представити нові кредитні продукти.

Банк почав надавати споживчі кредити клієнтам на період до 36 місяців (до 3 років) «Фольксбанк» один з перших зробив це впровадження і забезпечив клієнтам ще більшу свободу в користуванні даною послугою. Таким чином, сьогодні споживчий кредит на купівлю практично усіх товарів та деяких послуг клієнти мають можливість оформити на строк 6, 12, 18, 24, 30, 36 місяців.

Для ще більшої зручності у користуванні споживчим кредитом банк упровадив можливість сплачувати комісію банку за надання споживчого кредиту частинами протягом всього строку дії кредитного договору

«Фольксбанк» збільшив максимальну суму споживчого кредиту, тепер вона становить 10 000 грн.

Банк розширив спектр послуг, які надаються в кредит. Тепер кредит надається практично на всі види медичних послуг, а також на юридичні і туристичні послуги.

Завдяки сильній команді, а також упровадженню нових схем та методик кредитування вдалося скоротити термін видачі споживчих кредитів до 20 хвилин.

Розвиток програми споживчого кредитування, у першу чергу, забезпечує розширення мережі магазинів-партнерів, що співпрацюють з банком за цією програмою.

Так, на початок 2011 року департамент уклав 3261 генеральну угоду з магазинами-партнерами, тоді як на кінець 2011 року ця цифра становила 6422, а це близько 7500 магазинів та торговельних закладів по всій Україні.

По-друге, динамічному розвитку програми споживчого кредитування у 2010 році сприяло поширення послуги видачі споживчих кредитів безпосередньо у магазинах-партнерах банку.

Протягом 2011 року кількість таких магазинів-партнерів збільшилася до 65.

Розвиток лише цих двох напрямків діяльності банку зумовив значне збільшення обсягів споживчого кредитування.

Тобто кількість виданих кредитів у 2011 році, у порівнянні з 2010 роком, зросла у 3 рази.

Якщо проаналізувати динаміку росту кількості укладених генеральних угод за програмою споживчого кредитування, зростання кількості магазинів-партнерів банку, у яких безпосередньо здійснюється видача споживчих кредитів, збільшення обсягів видачі споживчих кредитів та обсягів кредитного портфеля протягом 2010 року, то можна простежити тенденцію постійного зростання цих показників, що свідчить про ефективну роботу «Фольксбанку» на цьому сегменті ринку банківських послуг.

Найчастіше в зарубіжній практиці виділяють 3 основні групи вкладів населення:

- Строкові вклади.
- Вклади на жирорахунках (синоніми: вклади до запитання, контокорентні вклади, вклади на поточних рахунках).

- Ощадні вклади.

У вітчизняній практиці і нормативних документах НБУ ("Положення про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами", "Інструкція про порядок відкриття, використання і закриття рахунків в національній та іноземній валюті") немає чіткого підходу до класифікації депозитів, формально виділяються: вклади до запитання, строкові вклади, умовні вклади і накопичувальні вклади. При цьому істотних відмінностей в правилах обслуговування цих вкладів немає, що не дає повною мірою реалізувати всі їх можливості. Зокрема, вимоги про безумовне повернення вкладів на першу вимогу клієнта максимально наближують всі види вкладів до умов "до запитання", а обов'язкове фіксування процентної ставки кардинально ускладнює пропозицію вкладникам довгострокових ощадних програм. Навіть оновлена нормативна база все ще не відповідає світовим стандартам. Додаткове сум'яття в нормативне регулювання депозитних операцій вносять положення нового "Цивільного кодексу", в яких законодавці намагаються прямо регулювати у тому числі ряд чисто технологічних аспектів проведення вкладних операцій. Разом з тим ряд банків протягом багатьох років успішно використовують вклади, які на повних підставах можна віднести до групи ощадних. Тому при подальшому розгляді питання про надання вкладних послуг населенню ці вклади так само розглядатимуться як окрема самостійна група.

1 Група.

За класифікацією НБУ: "строкові вклади" - це грошові кошти або банківські метали, розміщені в банку на обумовлений договором термін, які можуть бути повернені вкладнику після закінчення обумовленого терміну або на першу вимогу вкладника, якщо це передбачено договором банківського вкладу (депозиту).

У зв'язку з незначною кількістю банківських операцій, необхідних для обслуговування строкового депозитного рахунку клієнта, банк несе мінімальні операційні витрати в порівнянні з іншими видами вкладів. Сума

строкового вкладу найчастіше встановлюється круглими сумами і повинна бути незмінна протягом всього терміну дії договору. Часто при прийомі строкових вкладів обумовлюється мінімальна сума вкладу.

В даний час технологічний прогрес вносить корективи в стандартні форми надання банківських послуг. Зокрема, широке розповсюдження платіжних карт дозволяє підвищити мобільність банківського обслуговування, організувати його цілодобово, 7 днів на тиждень, звільнити клієнтів від прив'язки до одного відділення, одного міста, однієї країни.

У зв'язку з цим, з'являється можливість надати клієнту, бажаючому зробити вклад у банку, цілий комплекс послуг: депозит, платіжну карту, у тому числі міжнародну, кредитний ліміт, забезпеченням по якому виступає депозит.

Одним з перших піддалися подібній модифікації найбільш технологічно прості вклади - строкові вклади. Прикладом банківського продукту, що поєднує в собі переваги строкового депозиту і платіжної карти є вклад "Комбі". У момент оформлення вкладу клієнту видається міжнародна платіжна карта Maestro. Карти видаються вкладеними у фірмовий конверт, що містить власне карту і конверт з ПІН-кодом.

Переваги і відмінності від стандартних вкладів:

1. Забезпечення повноцінної зв'язки: депозитний вклад - карта, що дозволяє забезпечити режим віддаленого обслуговування вкладника (отримання % і повернення депозиту по терміну в банкоматах по всьому світу) при збереженні банком контролю за достроковим вилученням засобів (достроковий розрив тільки у відділенні банку).
2. Автоматична реалізація стратегії перехресного продажу, внаслідок чого забезпечується: негайна видача, безкоштовне оформлення і обслуговування міжнародної платіжної карти.

3. Автоматичне встановлення кредитного ліміту для всіх вкладників з можливістю коректування його величини. При цьому кредитування проводиться залежно від розміру депозиту і є безризиковим.

Разом з тим, поряд з явними перевагами даний продукт володіє і рядом недоліків:

- А) підвищення вірогідності втрати клієнтом заощаджень або їх частини внаслідок шахрайських операцій третіх осіб з платіжною картою;
- Б) значно знижується вплив банку на клієнтів, оскільки після оформлення вкладу клієнти, що обрали варіант "повернення суми вкладу на карту", можуть отримувати обслуговування дистанційно, без контакту із співробітниками банку. Така ситуація не дає можливості впливати на клієнта з метою продовження співпраці з банком після закінчення терміну вкладу. Відсутність прямого контакту з клієнтом значно знижує можливість пропозиції йому інших або нових послуг банку, внаслідок чого основну ставку доводиться робити на дорогу і менш ефективну "зовнішню" рекламу;
- В) небажання ряду достатньо перспективних клієнтів використовувати для даних операцій платіжну карту.

У зв'язку з цим, для підтримки стабільного об'єму і розумної вартості депозитного портфелю:

- Г) необхідно дотримуватись розумного балансу депозитно-карткових послуг даного типу і "класичних" строкових вкладів у пасивах банку,
- Д) віддавати пріоритет оформленню депозитів без автоматичного повернення суми вкладу після закінчення терміну на картковий рахунок.

З метою створення клієнтам привабливіших умов розміщення коштів, а також зниження працевитрат на обслуговування депозитного портфелю, строкові вклади типу "Стандарт", що оформляються в Програмному комплексі "Банкінг48" передбачають після закінчення терміну вкладу автоматичне продовження договору на новий термін без додаткових узгоджень з клієнтами.

2 Група.

За класифікацією НБУ: "вклади до запитання" - це грошові кошти або банківські метали, розміщені на вкладних (депозитних) рахунках в банках на умовах виплати вкладу (депозиту) на першу вимогу вкладника.

"Вклади до запитання" в світовій практиці першочергово призначені для здійснення платіжного обороту. Якщо хтось хоче заплатити готівкою, то він зможе це зробити тільки у випадку наявності достатнього запасу готівки. У свою чергу, власник готівки повинен постійно захищати її від втрати, крадіжки або знищення. Тому зберігання грошей у формі вкладів до запитання є для клієнтів дешевою і, разом з тим, простою мірою захисту. Оскільки одночасно клієнт отримує можливість брати участь у безготівковому платіжному обороті, то у нього відпадає ще один ризик - постійно мати при собі великі суми готівки для оплати. Внаслідок цієї умови, "вкладами до запитання" вкладник може розпоряджатися також вільно, як і готівкою, тобто на ці вклади допускають довкладання будь-яких сум у будь-який момент, а також аналогічний порядок зняття всієї або частини внесеної суми.

Що стосується процентів, що нараховуються, "вклади до запитання" є найдешевшим видом залучених ресурсів. Класичні вклади до запитання найчастіше використовуються для розміщення заощаджень вкладниками, що потребують максимально вільно використовувати свій депозитний рахунок. Тому по "вкладах до запитання" процентні ставки найнижчі з вкладів, але все-таки дозволяють клієнтам одержувати деякий додатковий дохід. Разом з тим в умовах конкуренції, що підвищується, деякі банки встановлюють більш високі процентні ставки, ніж стандартні. Це робиться для того, щоб привернути нових клієнтів або переманити вкладників з інших банків. Як правило, останнім часом така практика спостерігається в сегменті послуг для пенсіонерів. Часто такі банківські продукти мають назви "поточні пенсійні рахунки", але по суті вони ближче до вкладів, ніж до класичних поточних рахунків, призначених для обслуговування платіжного обороту клієнтів. Такі банківські продукти надзвичайно популярні у клієнтів, оскільки вони

поєднують дохідність строкових вкладів, свободу в розпорядженні коштами "вкладів до запитання", довгостроковий характер з можливістю накопичення коштів "накопичувальних" вкладів. Разом з тим, дану ситуацію можна розглядати як тимчасову і пов'язану з неподілимим ще зараз ринком "пенсійних послуг". Протягом 1-2-х найближчих років даний ринок, швидше за все стабілізується і всі банки перейдуть на класичну зв'язку: поточний рахунок + строковий (накопичувальний) вклад.

3 Група.

За класифікацією НБУ: "накопичувальні вклати" - вклати, призначені для заощадження грошових коштів, які можуть поповнюватися вкладником за рахунок додаткових внесків.

В Україні роботу з вкладами, які можна віднести до ощадних, практикують далеко не всі, навіть потужні банки. В Фольксбанку вкладникам пропонуються "Пенсійні накопичувальні вклати", вклати "Копилка" і вклати "До 18-річчя", що, по суті, відносяться до ощадних.

У класичному варіанті ощадний вклад створюється не одноразовим внеском, а може зростати в результаті регулярного або нерегулярного внесення рівних або різних сум протягом всього терміну. Для повноцінних ощадних вкладів цей термін перевищує 1 рік, а момент повернення вкладу жорстко не фіксується. Внаслідок чого термін накопичення заощаджень може досягати 10 і більше років. Клієнт не завжди може вільно вимагати виплату ощадного вкладу.

Мотиви зберігання вкладником коштів на ощадних рахунках - резерви на непередбачені витрати, накопичення грошей на фінансування значних покупок або знаменних життєвих подій, створення капіталу. В принципі розрізняють цільове зберігання коштів і зберігання без певної мети. Ощадний вклад виникає в результаті укладення договору і внесення відповідної суми. При внесенні першого внеску може виписуватися ощадна книжка або інший відповідний документ.

Особливістю ощадних вкладів є те, що, в принципі, вони можуть бути повернені тільки після вимоги та після закінчення погодженого терміну. Як правило термін повідомлення, наприклад в Німеччині, складає від 3-х місяців до 1-4 років. Без повідомлення можна зняти деяку обумовлену суму протягом календарного місяця. Банки зацікавлені в тому, щоб ощадні вклади якомога довше знаходилися в їх розпорядженні. Тому на ощадні вклади з тривалим терміном попереднього повідомлення вони пропонують більш високі процентні ставки, ніж на короткострокові ощадні вклади. Таким чином, розмір процентної ставки в основному залежить від тривалості погодженого терміну попереднього повідомлення.

Ощадні вклади максимально пристосовані до здатності і готовності клієнта здійснювати заощадження. На ощадний рахунок можна у будь-який момент вносити грошові кошти практично в необмеженому розмірі. Тому зберігання грошей на ощадних рахунках для "маленької" людини є найдоцільнішою формою розміщення заощаджень. Крім того, ця форма особливо підходить для накопичення коштів на значну покупку в майбутньому.

Особлива ліквідність ощадних вкладів виражається також і в тому, що вилучення вкладу у виняткових випадках можливе і без дотримання терміну попереднього повідомлення. На практиці існують наступні можливості вилучення вкладу:

- без попереднього повідомлення;
- після попереднього повідомлення, але до закінчення його терміну;
- після закінчення терміну попереднього повідомлення ("штатна ситуація").

Якщо банк дозволяє вкладнику достроково зняти його вклад, то, як правило, передбачається компенсація банку у вигляді виплати знижених процентів по вкладу.

Обов'язковою ознакою ощадних вкладів є капіталізація процентів, тобто нарахування доходу на раніше нараховані, але не одержані клієнтом проценти.

Класичним прикладом ощадного вкладу є вклад "Копилка" Фольксбанку, який в даний час є унікальним продуктом на українському ринку. Цей вклад передбачає довгострокове накопичення заощаджень з можливістю поповнення вкладу. Перевагою даного вкладу в порівнянні із стандартними масовими депозитними продуктами, запропонованими іншими банками України, є можливість формування регулярних накопичень шляхом автоматичного списання вказаної клієнтом суми з його зарплатної (будь-якої іншої) карти без особистого відвідування клієнтом банку. Крім цього вклад може поповнюватися і через касу банку. При цьому вклад доступний як клієнтам з високим рівнем особистих доходів, так і малозабезпеченим громадянам, оскільки відкриття і поповнення вкладу, у тому числі і регулярним платежем, проводиться на суму 10 грн.

Як правило, умови повернення прив'язані до значних життєвих подій в житті вкладника або його близьких, наприклад народження дитини, одруження дітей, повноліття, вступ до ВУЗУ, виходу на пенсію. В Фольксбанку даний різновид вкладів представлений вкладом "До 18-річчя", що дозволяє оформити вклад і довгостроково накопичувати кошти на користь дитини, яка зможе ним скористатися після досягнення 18-річного віку. У цей момент всі права на грошові кошти, що накопичились, переходять від Вкладника до особи, на користь якої оформлено вклад.

Мінімальні суми для укладення депозитного вкладу в системі Фольксбанку (за винятком всіх видів поточних рахунків, студентських і пенсійних вкладів, спеціальних вкладів з пластиковою картою): 200 грн., 50 доларів США, 50 Євро.

Коротку характеристику депозитних вкладів, які оформлюються в Програмних комплексах «Промінь» та «Банкінг48» можемо побачити у додатках 1 та 2.

Порядок відкриття, ведення і закриття депозитних вкладів фізичних осіб регламентується

- Інструкцією "Про порядок відкриття, використання і закриття рахунків в національній і іноземних валютах", затвердженої Постановою НБУ № 492 від 12.11.2003 р.
- "Положенням про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами", затвердженою Постановою НБУ № 516 від 03.12.2003 р., зі змінами, внесеними Постановою НБУ № 437 від 15.09.2004 р.
- "Керівництвом по депозитним процедурам фізичних осіб" Фольксбанку.

Депозитний вклад відкривається фізичним особам резидентам і нерезидентам на підставі договору про вклад між банком і фізичною особою.

Для укладення договору Вкладнику необхідно надати в банк:

- документ, який засвідчує особу (паспорт або документ, який його замінює);
- ідентифікаційний номер фізичної особи (окрім випадків, передбачених чинним законодавством) для резидентів.

Якщо ідентифікаційний номер відсутній внаслідок релігійних і інших переконань, то в паспорті клієнта повинна бути відповідна відмітка. Відмітка в паспорті робиться податковими органами. У такому разі операційний працівник повинен зробити ксерокопію паспорта клієнта з вказаною відміткою і залучити до екземпляра договору, що залишається в банку.

Уповноважений співробітник банку здійснює ідентифікацію фізичної особи і робить в його присутності ксерокопії сторінок паспорта або документа, що його замінює, а також копію довідки про присвоєння ПІН (для резидентів).

Договір повністю роздруковується з Програмною комплексі Банкінг48 (ПК Банкінг48).

Керівники відділень не мають повноваження підписувати депозитні договори і проставляти на них печатку.

Підпис Голови Правління і печатка банку формуються в договорі факсимільним способом при друкуванні з ПК Банкінг48.

При цьому вкладником підписується «Угода про використання аналога власноручного підпису на договорах і угодах», від імені банку підписує цю угоду виконавець - співробітник, що оформляє вклад.

Угода і Депозитний договір повинні оформлятися одним операційним співробітником. Підписи операціоніста на обох документах повинні співпадати.

Друк депозитного Договору проводиться лише після внесення клієнтом грошових коштів в касу банку і «проводки» операції касиром.

У Банкінг48 автоматично створюються два договори, а з клієнтом підписується ОДИН комплексний договір. Цей договір описує використання клієнтом таких продуктів:

- депозитний вклад;
- кредитна карта.

Клієнт одержує на руки:

- Договір з графічним зображенням печатки банку і факсимільним підписом ГПБ, роздрукованими з ПК Банкінг48;
- Електронну ощадкнижку;
- кредитну карту;
- Пам'ятку клієнту по Кредитці;
- Прибутковий касовий документ (за винятком вкладів з нульовим первинним внеском).

У банку залишаються документи:

- Договір з графічним зображенням печатки банку і факсимільним підписом ГПБ, роздрукованими з ПК Банкінг48;
- Угода про використання факсиміле
- Ксерокопія паспорта і ППН вкладника

Після внесення грошей клієнту відразу видається повністю оформлений договір.

У разі виникнення конфлікту з клієнтом, при наполегливому бажанні клієнта отримати договір з «живою» печаткою банку, йому необхідно звернутися в middle-офіс РП, де на його екземплярі буде проставлена печатка банку.

Згідно з «Інструкцією про порядок відкриття, використання і закриття рахунків в національній і іноземній валюті», затвердженій Постановою НБУ № 492 від 12.11.2003 р. по досягненню 14-ти літнього віку неповнолітня особа має право оформляти вклад на своє ім'я.

З метою забезпечення доступності депозитних послуг в банку встановлені мінімальні суми вкладів у розмірі 1000 гривень, 300 доларів США і 300 євро, окрім вкладів Комбі і Копилка.

По вкладах Комбі мінімальна сума вкладу 1500 грн., 300 доларів США, 300 євро, по вкладах Копилка мінімальна сума вкладу 10 грн., 10 доларів США. Мінімальна сума поповнення на вклад Копилка готівкою (через касу банку) – 100 грн.

До кожного вкладу і поточного рахунку в обов'язковому порядку видається Електронна ощадкнижка.

З 01.10.2008 р. до кожного депозитного вкладу, що оформляється, або поточного рахунку фізичної особи в обов'язковому порядку видається локальна пластикова карта Фольксбанку "Електронна ощадкнижка" зі спеціальним дизайном.

Висновки до розділу II

Отже, у другому розділі ми розглянули етапи становлення ПАТ «Фольксбанк» на теренах України, проаналізували політику банку щодо завоювання українського ринку, розкрили всі стадії еволюції ПАТ «Фольксбанк».

Розглянувши аналіз оцінки та управління достатністю капіталу ПАТ «Фольксбанк» можна зробити висновок що - політика управління активами та пасивами банку повинна бути направлена на більш ефективне використання ресурсів банку. Збільшення кількості виданих кредитів, що потребують меншого резервування на можливі витрати за кредитними операціями. Збільшення частки непроцентних доходів у структурі загальних доходів банку за рахунок розвитку спектру платних послуг, надаються клієнтам. Банк повинен намагатись вирішити завдання щодо заміщення частини доходів, що отримуються від здійснення активних операцій з більш високим рівнем ризику доходами від операцій з мінімальним рівнем ризику.

РОЗДІЛ 3

ДІЛ ЗШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ В БАНКАХ УКРАЇНИ

3.1. Фінансові ресурси банків та напрями їх оптимізації

Для здійснення діяльності в умовах ринку будь-якому комерційному підприємству необхідні ресурси. Комерційні банки є установами, що спеціалізуються на посередницькій діяльності, яка пов'язана, з одного боку, з купівлею вільних грошових коштів на ринку ресурсів, а з іншого - продажем кредитних ресурсів підприємствам, організаціям і населенню. Від операцій із залучення коштів залежить розмір банківських ресурсів і, отже, масштаби діяльності комерційних банків. З іншого боку, вигідне розміщення ресурсів сприяє підвищенню дохідності та ліквідності комерційних банків, забезпечує їх економічну самостійність та стабільність. Визначимо поняття ресурсів та ресурсної бази комерційних банків.

Ресурси комерційного банку - це сукупність грошових коштів, які є у банку та використовуються ним для здійснення кредитних, інвестиційних та інших активних операцій [11, С.77]. У визначенні ресурсної бази мають місце різні трактування дослідників. Так, на думку автора Алексеєнко М.Д. [11, С.79], «ресурсна база комерційного банку це сукупність грошових коштів господарюючих суб'єктів і грошових доходів населення, які мобілізуються банком на умовах виникнення відносин власності та боргових зобов'язань для подальшого розміщення серед потребують додаткових ресурсах юридичних і фізичних осіб з метою отримання прибутку ». В іншому визначенні «ресурсна база банку - система відносин, що виникають між комерційним банком та іншими господарюючими суб'єктами та приватними особами у зв'язку із залученням їх коштів для подальшого їх розміщення з метою отримання доходу» [15, С.56].

У дослідженнях різних експертів поняття ресурсної бази комерційного банку та банківських ресурсів часто використовуються як синоніми.

Визначення банківських ресурсів у науковій літературі представлено широко. Розглянемо ті що найбільш часто зустрічаються. Згідно Вовчак О. [15, С.56] «банківські ресурси - сукупність грошових коштів, які знаходяться у розпорядженні банків і використовуються ними для здійснення активних та інших операцій».

У зарубіжній літературі поняття «ресурси банку» як самостійний термін, що підлягає вивченню й визначення, практично відсутня. Дослідженнями даного питання займався дослідник Кириленко О.П. Зарубіжні дослідники не розглядають банківські ресурси як самостійного об'єкта дослідження при аналізі банківської діяльності. Термін «ресурси банку» фактично замінюється розкриттям сутності пасивних операцій, а саме «пасиви банку, відображають джерела коштів, які банк використовує у своїх операціях. Зарубіжні автори виділяють два основних джерела ресурсів: власники (акціонери) і вкладники ». [17, С.89].

У монографії Мещерякової А.А. [21, С.33] банківські ресурси визначаються через пасивні операції: за допомогою пасивних операцій банки формують свої ресурси. Дослідник Мещерякова висловлює думку про те, що в результаті взаємодії банків на фінансовому ринку формується ціна залучених банками ресурсів. Значні розробки у вивченні депозитів у складі ресурсної бази банків здійснили такі фахівці як Мочерний С. [23, С.56]. Мочерний С. головну увагу приділив проблемам формування депозитних вкладів у структурі ресурсної бази комерційного банку і вивів, що воно відбувається за двома напрямками: управління банківським капіталом і управління зобов'язаннями банку.

У цілому можна резюмувати, що дослідники не розглядають поняття «банківські ресурси» як об'єкта самостійного дослідження. Банківські пасиви досліджуються з точки зору їх обсягу, структури, витрат і цін, пов'язаних з банківським портфелем або балансом і взаємозалежності цих факторів.

Проблемам формування ефективної депозитної політики комерційних банків присвячені дослідження вітчизняних економістів, зокрема Алексеєнко М.Д., Омельченко А.В., Лобанова А.А., Мещерякова А.А.

Депозитна політика на рівні держави - це сукупність заходів, які здійснюються центральним банком і спрямовані на регламентацію правил формування депозитів (вкладів) в комерційних і ощадних банках, а також у небанківських грошово-кредитних установах. Необхідність такої регламентації зумовлена тим, що, по-перше, вклади (депозити) самі є специфічним видом грошей (безготівкові або депозитні гроші), по-друге, на основі депозитів формуються кредитні гроші у кратному співвідношенні відповідно до величини грошового мультиплікатора. При відсутності такої державної регламентації правил формування і руху депозитних і кредитних грошей процес творення нових грошей у національній економічній системі був би безконтрольним і міг би непередбачено "розкручувати" маховик інфляції і знецінювати національні грошові одиниці [17, С.51].

Лобанова А.А. [15, С.88] виділяє два типи депозитної політики на макрорівні. Перший представляє консервативна політика або політика сильної державної регуляції депозитних установ. Основна мета даної політики - посилення депозитної дисципліни та обмеження грошово-кредитних установ, які мають право відкривати поточні безстрокові рахунки (чекові вклади). Другий тип депозитної політики - ліберальна депозитна політика, яка передбачає послаблення депозитної дисципліни та значне збільшення грошово-кредитних установ, які мають право відкривати поточні безстрокові рахунки (чекові вклади). Ліберальна політика особливо ефективна при незначному рівні інфляції.

Для того, щоб визначити достатність капіталу у банківській практиці існують різні методи визначення достатності капіталу.

Метод лівериджу (важеля) полягає у встановленні нормативу співвідношення власних та залучених коштів банку. Наприклад, якщо

співвідношення встановлено на рівні 5%, то це означає, що залучені кошти банку не можуть перевищувати капіталу більш ніж у 20 раз. До 1998 року НБУ використовував цей метод для розрахунку оціночного показника достатності капіталу банку. У США в 1983 році норматив співвідношення власного капіталу до залучених коштів становив 3%. Метод лівериджу має такі недоліки:

- не проводиться диференціація між різними видами капіталу;
- не враховується рівень ризиковості активних операцій;
- не беруться до уваги позабалансові зобов'язання та пов'язаний з ними ризик;

У сучасній банківській практиці цей метод визначення достатності капіталу може паралельно з іншими методами використовуватись як допоміжний.

За цим методом для оцінювання адекватності капіталу використовуються розглянуті далі показники.

- Відношення сукупного капіталу до сукупних активів банку.
- Відношення сукупного капіталу до сукупних депозитних зобов'язань.
- Відношення сукупного капіталу до ризикових активів, розрахованих як сума всіх активів, крім готівки та державних цінних паперів.

Значення показників постійно контролюються та аналізуються регулюючими органами, але нормативи чи граничні межі не встановлюються. У процесі нагляду використовуються прийоми структурного, порівняльного та динамічного аналізу. Показники конкретного банку порівнюються з аналогічними значеннями інших банків або із середньогалузевими. Динамічний аналіз призначений для виявлення тенденцій у зміні розміру капіталу одного й того самого банку протягом деякого періоду часу.

Недоліками методу порівняльного аналізу показників адекватності капіталу є суб'єктивний характер оцінок та висновків, відсутність загальноприйнятих стандартів достатності капіталу, значна трудомісткість.

Цей метод визначення достатності капіталу застосовувався у практиці банківського нагляду СІЛА до 80-х років і виявився неефективним засобом впливу на капітал, оскільки насправді показники капіталу американських банків весь час погіршувалися протягом тривалого періоду з 30-х по 80-ті роки.

Метод експертних оцінок адекватності капіталу базується на використанні висновків експертів про якість управління банком, рівень прибутковості та ліквідності, динаміку депозитної бази, структуру балансу, ризиковість активних операцій, регіональні особливості ринку, на якому працює банк. Метод передбачає вивчення діяльності кожного банку в контексті конкретних ринкових умов та врахування взаємозв'язку зовнішніх і внутрішніх чинників. Якщо стан ринку характеризується підвищеною ризиковістю або виявлена слабкість внутрішніх структур, то перед банком може бути поставлена вимога збільшення капіталу понад мінімальний рівень.

Метод експертних оцінок з успіхом може використовуватись для оцінювання адекватності капіталу окремих банків, але з огляду на значні розміри банківської системи країни та різноманітність ринків застосування його стає проблематичним.

3.2. Удосконалення механізму стимулювання капіталізації банківської системи в умовах зміни кон'юнктури ринку

Банки є центральною ланкою кредитно-фінансового механізму, що забезпечує не лише своєчасне отримання коштів суб'єктами господарювання, але й загальні темпи економічного розвитку країни. Одним із складових елементів діяльності банків, є його ресурсна база, а саме банківський капітал. Високий рівень капіталізації банківської системи є ознакою стабільної держави, тому розуміння проблем пов'язаних із його ефективним формуванням та доцільним використанням є надзвичайно важливим, особливо в період фінансово-економічної нестабільності в державі. Розробка кожним банком шляхів і джерел ресурсного забезпечення та підтримка

достатнього рівня капіталу, відіграє важливу у функціонуванні всієї вітчизняної банківської системи.

Досягнення високої ефективності функціонування банку виступає головною метою, яку ставлять перед собою його власники, вкладаючи кошти в банківський бізнес, а управління капіталізацією є одним з пріоритетних завдань фінансового менеджменту банківської установи, що зумовлює актуальність даної теми.

Питання капіталізації банківської системи завжди привертала увагу економістів, які досліджували проблеми підвищення ефективності функціонування банківської сфери. Істотний внесок в аналіз проблем підвищення капіталізації банків зробили такі вчені, як: А.В.Гурнак, О.В.Дзюблюк, Г.Т.Карчева, О.М.Маркова, П.Нікіфоров, Д. В. Полотенко, С.М. Савлук, С.М. Соколовський. Однак, незважаючи на суттєвий вклад вчених в дану проблему, залишаються дискусійними питання обґрунтування показників ефективності використання працюючих активів банку, оптимізація витрат, формування прибутку та організаційне забезпечення управління капіталізацією банків, що дозволить підвищити якість управлінських рішень щодо фінансового забезпечення діяльності банку та збільшення його ресурсного потенціалу [11, с. 117].

Стан і ресурсні можливості вітчизняної банківської системи істотно впливають на економічне зростання держави. Ефективність діяльності банківської системи значною мірою залежить від рівня її капіталізації, який на сьогодні визначається як низький.

Проблемою недостатності капіталізації зумовлюється й недосконалість як банківської системи загалом, так і окремих банків, які не мають можливості залучати значні ресурси і здійснювати активні, масштабні операції [12, с.74]

Оскільки, проблеми з капіталом виникають не відразу, відповідно існує можливість передбачити, а отже й попередити їх появу. Першим кроком для

вирішення даної проблеми є побудова ефективної системи стратегічного управління капіталізацією банків.

Основними завданнями системи стратегічного управління є визначення рівня капіталізації банківської установи та ефективності прийнятих рішень під час вибору можливих напрямів його підвищення.

Для того, щоб реалізувати першу частину завдань, необхідно побудувати алгоритм, який дозволить провести діагностику капіталу і спрогнозувати можливості виникнення проблем із його розміром та якістю.

Алгоритм щодо визначення рівня капіталізації банківської установи базується на визначенні основних показників, які впливають на рівень її капіталізації; аналіз рівня достатності капіталу; оцінка ефективності використання ресурсів; виявлення факторів, які визначають рівень капіталізації в майбутньому.

Ключовим моментом є розрахунок економічного капіталу для покриття основних ризиків – кредитного, ринкового й операційного. Особливу увагу слід звернути на той факт, що всі показники, необхідно розглянути в динаміці. Залежно від розмірів й динаміки показників, кожен банк можна віднести до групи, для якої характерні певні проблеми з банківським капіталом. Запропонований алгоритм включає чотири етапи, у результаті чого буде виділено п'ять груп банків [22, с. 78].

Усі перелічені вище показники поділяються на групи. До першої групи належать ті, що безпосередньо характеризують рівень капіталізації банку, а саме коефіцієнт капіталізації, коефіцієнт покриття зобов'язань і темпи приросту капіталу. Позитивною тенденцією можна вважати зростання цих показників.

Таким чином, можна стверджувати, що перший етап є сигналом для швидкого реагування, тобто банк має тенденції до зниження показників капіталу, його ринкової вартості, коефіцієнта капіталізації й покриття зобов'язань капіталом, йому потрібно якнайшвидше вжити заходів із підвищення рівня капіталізації.

До другої групи відносимо показники, які характеризують ефективність використання капіталу, тобто не лише його достатність і збільшення розміру, як на попередньому етапі, а і його якість, а саме дохідність, мультиплікатор капіталу, емісійний дохід і чистий прибуток на одну акцію.

Після визначення якості капіталу потрібно звернути увагу на якість управління активами, оскільки серед функцій капіталу є формування джерел для активних операцій. Саме тому важливо з'ясувати, як капітал використовується для виконання активних операцій та яку роль відіграє у цих процесах. Отже, до третьої групи показників, що характеризують якість управління капіталом, слід віднести дохідність активів. Коефіцієнт співвідношення приросту капіталів й активів, частку негативно класифікованих активів та економічний капітал за кредитними ризиками. Третій етап алгоритму буде таким, як показано на рис.3.

Наступним етапом буде встановлення ступеня залежності банку від зовнішніх джерел фінансування й акціонерів. А також наявності економічного капіталу для покриття інших двох видів ризику – ринкового й операційного, оскільки важливо визначити ступінь надійності системи захисту банку від ризиків. До четвертої групи належать показники, які характеризують ступінь фінансової безпеки банку, а саме коефіцієнт залежності від акціонерів, коефіцієнт нестабільності залучених коштів, а також наявність економічного капіталу для покриття ринкових і операційних ризиків. Наступним етапом буде визначення динаміки цих показників та розробка заходів щодо нейтралізації негативних наслідків [22, с. 78].

Забезпечення фінансової стійкості банку та нейтралізація існуючих у банківському секторі ризиків – основні функції власного капіталу. Показники фінансової безпеки й капіталу є взаємопов'язаними величинами.

У результаті діагностики ми визначили п'ять основних груп банків:

1 група – найнадійніші банки, капітал яких відповідає вимогам кількості та якості;

2 група – банки, мають проблеми із власним капіталом;

3 група – банки, яким слід вжити заходів із поліпшення якості управління активами;

4 група – банки, котрим слід вжити заходів із підвищення ефективності використання капіталу;

5 група – банки, яким слід негайно вжити заходів із підвищення рівня капіталізації [22, с. 81].

Застосування даного алгоритму дасть змогу банкам діагностувати проблеми формування капіталу на ранніх стадія, що допоможе у виборі напрямів підвищення капіталізації банків.

Для реалізації другої частини завдання системи стратегічного управління виділяють 5 напрямів підвищення капіталізації банків країни в до кризовий і в кризовий період .

До першого напрямку підвищення капіталізації банків відноситься збільшення власного капіталу за рахунок реінвестування прибутку. Цей напрям має велике значення для будь-якого банку, зокрема і українських банків. Проте цей напрям підвищення капіталізації банків і банківської системи взагалі має право на існування лише в умовах стабільного зростання обсягів банківських послуг, зокрема значних доходів від кредитно-інвестиційної діяльності. Зростання прибутку від кредитно-інвестиційних операцій може бути при загальній тенденції до економічного зростання в країні, великих попитах на кредитні ресурси з боку фізичних і юридичних осіб. Однак в умовах фінансово-економічної кризи, погіршення стану державних фінансів, значної девальвації національної валюти до світових валют цей напрям капіталізації можуть використовувати лише окремі банки, які мають можливість одержувати прибуток і в цих складних умовах [3, с. 68].

До другого напрямку підвищення капіталізації банків відноситься збільшення власного капіталу за рахунок додаткових внесків власників банку. Додаткові внески власників означають інвестиції в статутний капітал

банку за рахунок або додаткової емісії акцій (зростання акціонерного капіталу для банків створених у формі АТ), або збільшення додаткового пайового капіталу (для банків створених у формі товариств з обмеженою відповідальністю), або збільшення статутного капіталу за рахунок державних коштів (для банків державної форми власності). Цей напрям можливий за умов, коли власники банків на момент рішення про підвищення капіталізації мають необхідні фінансові ресурси. Але в умовах фінансово-економічної кризи цей напрям вважається одним із провідних напрямів. Однак якщо банк вже потрапив у фінансову кризу, то найчастіше його власники вже не мають можливості врятувати банк за рахунок власних коштів [4, с. 75].

До третього напрямку підвищення капіталізації банків відноситься збільшення власного капіталу за рахунок пошуку нових приватних інвесторів-власників як вітчизняних, так і зарубіжних, які мають можливість забезпечити необхідну капіталізацію банку і тим самим провести фінансову санацію і врятувати банк від банкрутства. Третій напрям капіталізації може бути здійснений як до початку фінансової кризи у банку, так і в період фінансової кризи в банку. Якщо пошуки нових інвесторів здійснюються ще у до кризовий період, то це означає, що чинні власники намагаються передати банк до «нових» власників за більш великі кошти, щоб мати: а) найбільший прибуток від продажу банку; б) уникнути негативних процесів, які можуть бути в майбутньому з таким банком; в) більш ефективно розпорядитися отриманим капіталом за рахунок своєчасного продажу. Якщо пошуки нових інвесторів-власників здійснюються в період фінансової кризи в банку, то це є одною із процедур фінансової санації за рахунок зовнішніх фінансових ресурсів. Як правило, цей напрям підвищення капіталізації в умовах фінансової кризи в банку має найкращі результати. Проте велике значення має фінансовий стан банка, його місце серед інших банків у до кризовий період, довіра з боку населення та юридичних осіб, розгалуженість мережі цього банку в країні та за її кордонами. В умовах глобальної фінансово-економічної кризи кількість інвесторів, які в змозі та бажають купити банк,

що знаходиться у фінансовій кризі та ще й в Україні, дуже обмежена. А тому цей напрям підвищення капіталізації банків в кризових умовах є відносно обмежений [3, с. 69].

До четвертого напрямку підвищення капіталізації банків відноситься збільшення власного капіталу за рахунок об'єднання одного банку з другим або з кількома банками та приєднання одного банку до другого банку. Цей напрям в умовах кризового стану банків має всі підстави для свого існування і активного впровадження. Якщо чинні власники банку та його менеджмент не мають реальних санаційних можливостей вивести банк із кризового стану та не можуть залучити нового інвестора, який суттєво збільшив би власний капітал банку, то об'єднання чи приєднання є найкращим виходом для банку, що знаходиться у фінансовій кризі. Однак цей напрям підвищення капіталізації має і свої обмеження. Основними обмеженнями є реальні бажання чинних власників до об'єднання чи приєднання на умовах, які запропонує приймаючий банк, а також бажання приймаючого банку здійснити реальне об'єднання чи приєднання до себе кризового банку. Світовий досвід та досвід об'єднання чи приєднання банків в Україні свідчить, що приймати чи об'єднуватись з банком, який знаходиться в стадії перед банкрутством, практично не має бажаючих. Велика кількість банків України, що опинились в глибокій фінансовій кризі, не змогли знайти партнерів по об'єднанню чи приєднанню. А тому цей напрям підвищення капіталізації банків має право на існування, але фактично є обмеженим через незацікавленість власників або банку, що знаходиться в кризовому стані, або банку, якій може прийняти до себе кризовий банк [4, с.76].

До п'ятого напрямку підвищення капіталізації банків відноситься збільшення власного капіталу за рахунок держави шляхом реінвестування коштів державного бюджету в статутний капітал банку, а також при необхідності перетворення банку з приватного на державний банк. Світова практика доводить, що такий напрям підвищення капіталізації банків не є дуже ефективним. У більшості випадків держава, здійснюючи капіталізацію

банків за рахунок державних коштів, намагається лише врятувати банк від банкрутства, а не здійснити його перетворення з приватного на державний банк. Це необхідно робити з метою уникнення великих соціально-економічних втрат і негараздів, які можуть негативно вплинути на політичні та соціально-економічні умови в країні. Держава, вкладаючи свої кошти у власний капітал банку, зацікавлена таким чином підтримати не лише окремих банків, а й всю банківську систему. Проте держава не має можливостей інвестувати значні обсяги коштів у всі банки, що знаходяться у кризовому стані. Звідси держава вибирає лише ті банки, руйнація яких може суттєво вплинути на всю банківську систему та соціально-економічний стан у країні.

Підвищенню капіталізації банківської системи України заважає дія таких чинників:

- 1) жорсткі вимоги до мінімального обсягу капіталу банків не дають змоги прийти на банківський ринок новим вітчизняним банкам;
- 2) проти об'єднання і злиття банків протестують акціонери банків, які не бажають втратити вплив на прийняття рішень;
- 3) хронічна несплата дивідендів за акціями банків не заохочує наявних і потенційних акціонерів вкладати свої гроші в їхній капітал;
- 4) нерозвиненість фондового ринку, де б акції банків вільно обертались і котирувалися, робить акції небажаним видом інвестування коштів;
- 5) відсутність механізмів залучення наявних коштів населення і підприємств у капітали банківських установ [5, с. 96].

Висновки до розділу III

Банк повинен зосередитися на вирішенні питань таких як: розробка та реалізація системи корпоративної, функціональних та операційних стратегій, яка б дозволила банку зміцнити позиції на традиційних ринках та зайняти нові сегменти фінансового ринку України; розробка ефективного механізму управління активами та пасивами банку з метою підвищення їх якості та оптимізації структури, створення дієвої системи управління ризиками; проведення зваженої тарифної політики з врахуванням умов регіональних ринків; створення та реалізація програми розвитку клієнтської бази: зміцнення позицій на ринку корпоративних клієнтів та створення достатніх умов для розвитку комплексу послуг для фізичних осіб; прискорений розвиток карткового бізнесу; створення та реалізація маркетингової стратегії; створення інфраструктури банку для активізації роботи на всіх сегментах фінансового ринку України; капіталізація і відповідне збільшення ресурсів та активів банку; розвиток інформаційних технологій, вдосконалення організаційної та фінансової структури банку. Пріоритетним у розвитку даних напрямків діяльності Банку стане збільшення обсягів наданих послуг при одночасному зниженні їх собівартості і підвищенні якості стандартного та індивідуального обслуговування.

ВИСНОВКИ

Основною складовою капіталу банку, як за значенням, так і за величиною, є статутний капітал, що формується з акціонерного або приватного капіталу емісією акцій чи внесків засновників. Статутний фонд може створюватися лише за рахунок власних коштів учасників чи акціонерів. Не допускається його формування за рахунок банківських кредитів, коштів неприбуткових організацій (таких, які за статутом не мають права на здійснення комерційної діяльності та отримання прибутку), бюджетних коштів, які мають інше цільове призначення.

Загальний аналіз капіталу банку передбачає визначення його основних складових (основний та додатковий капітал, за вилученням відвернень) та виділення статутного капіталу в окремий показник.

Загальний аналіз капіталу банку здійснюють за стандартною методикою, яка передбачає застосування методичних прийомів вертикального та горизонтального аналізу

Загальні зміни, що відбулися в обсязі і структурі капіталу, заслуговують на позитивну оцінку.

В досліджуваному періоді загальний обсяг капіталу збільшився на 2 040 тис. грн., що склало 11,9% по відношенню до обсягу капіталу на початок періоду. Темпи приросту основного капіталу (14,2%) випереджали темпи приросту додаткового капіталу (9,0%). Згідно з Інструкцією НБУ додатковий капітал не повинен перевищувати суму основного капіталу, тому випереджаючі темпи приросту додаткового капіталу небажані.

Низький темп приросту статутного капіталу (1,1%) можна оцінити тільки порівнявши його розмір з нормативом мінімального розміру статутного капіталу (Н2), встановленого НБУ. У наведеному випадку статутний фонд трохи перевищує встановлений норматив, перерахований у національну валюту. На момент аналізу $H2=7404$ тис. грн., що відповідає 1 млн. ЄВРО. Таким чином, подальше зростання статутного капіталу недо-

цільне.

Оцінюючи структуру капіталу та зміни, які в ній відбулися за досліджуваний період, можна визначити її стабільність. Зрушення, що відбулися в обсязі капіталу в цілому та за його складовими, позитивно вплинули на структуру капіталу: питома вага основного капіталу зросла на 1,15 п.п., на стільки ж зменшилась питома вага додаткового капіталу.

Наступним важливим нормативом, що регулює обсяг капіталу, є норматив капіталу комерційного банку (НІ), який встановлює мінімальний розмір капіталу у сумі, еквівалентній 3 млн. ЕВРО. У перерахунку в національну валюту на момент проведення оцінки капіталу (кінець періоду) нормативний показник складав 22120 тис. грн. Тобто, так само, як і статутний капітал, загальний капітал банку дещо перевищує встановлений норматив.

Отже, у період нестабільної економіки деяке перевищення нормативів, встановлених у абсолютному вимірі, який залежить від коливання курсів валют, є доцільним і, навіть, необхідним. Таке перевищення робить банк менш чутливим до зміни курсу національної валюти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України „Про банки і банківську діяльність” від 07.12.2000 № 2121-III // Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності – 2001 – випуск 6 – С. 3-35.
2. Закон України «Про заставу» від 02.10.92 № 2654-XII (зі змінами і доповненнями станом на 26.03.2007 р. // Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності. Додаток до журналу Вісник НБУ – 2004 – випуск 3 – С. 6-42.
3. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні, затверджена постановою Правління НБУ від 28 серпня 2001 року № 368 // Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності. Додаток до журналу Вісник НБУ – 2001 – випуск 10 – С. 4-37.
4. Інструкція про порядок регулювання та аналіз діяльності банків, затверджена постановою Правління НБУ (зі змінами і доповненнями) від 03 серпня 2000 року № 271 // Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності. Додаток до журналу Вісник НБУ – 2000 – випуск 11 – С. 5-39.
5. Система оцінки ризиків: методичні вказівки з інспектування банків. Постанова Правління Національного банку України за № 104 від 15.03.2004 // Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності – 2004 – випуск 12 – С. 12- 26.
6. Аналіз М діяльності комерційного банку: Навчальний посібник / За ред. Ф.Ф. Бутинця, А. Герасимовича – Житомир: ПП „Рута”, 2001 – 384 с.
7. Банковское дело: Учебник / Под ред. О.И. Лаврушина – М.: Финансы и статистика, 2009 – 576 с.
8. Банковский маркетинг / Н.Б. Куршакова. – СПб.: Питер, 2003. – 192 с.
9. Банківський менеджмент: Навчальний посібник / О.А. Кириченко, І.В. Гіленко, С.Л. Роголь. – третє видавництво, перероблене і доповнене. – К.: Знання-Прес, 2010. – 438 с.

10. Банківські операції: Підручник / За ред. А.М. Мороза – К.: КНЕУ, 2008 – 476 с.
11. Белый Л.П. Устойчивость коммерческих банков – М.: ЮНИТИ, 2009 – 192с.
12. Волошин І. Модель швидкого зростання банку // Банківська справа – 2004 – №5-6 – С. 24-30.
13. Головач А.В. Статистика банківської діяльності: Навчальний посібник. – К.: МАУП, 2009. – 170 с.
14. Головка А.Т., Грушко В.І., Денисенко М.П. Система банківського менеджменту: Навчальний посібник. – К.: Фірма „ІНКОС”, 2004. – 480 с.
15. Гроші, банки та кредит: Навчальний посібник / За ред. Б.Л. Луціва – Тернопіль: Карт-бланш, 2000 – 225 с.
16. Денисенко М.П. Гроші та кредит у банківській справі: Навчальний посібник. – К.: Алерта, 2009. – 478 с.
17. Дзюблюк О.В. Оптимізація управління активами і пасивами комерційного банку // Фінанси України – 2002 – № 5 – С. 129-137.
18. Діяльність банків України в цифрах і фактах // Вісник НБУ – 2005 – № 5 – С. 13-14.
19. Жмуркевич А., Мицишин О., Мицишин І. Оптимізація планової фінансової моделі діяльності банківських установ // Регіональна економіка – 2003 – №1 – С. 143-152.
20. Заруба О.Д. Фінансовий менеджмент у банках: Навчальний посібник – К.: Знання, 2007 – 172 с.
21. Іващук О., Луців Б. Модель оптимальної структури інвестиційного портфеля комерційного банку // Фондовий ринок. – 2003. – № 7-8. – С. 63-66.
22. Кігель В. Про визначення оптимального портфеля банку в умовах ризику неповернення коштів позичальниками // Вісник НБУ – 2003 – № 1 – С. 15- 17.

23. Коваленко В.В. Чистий процентний спред як чинник розвитку банківської системи // Актуальні проблеми економіки – 2008 – №12 – С. 57-64.
24. Ковбасюк М.Р. Економічний аналіз діяльності комерційних банків і підприємств: Навчальний посібник – К.: Видавничий дім „Скарби”, 2011 – 336 с.
25. Колодізев О., Чмутова І. Трансфертний підхід до мінімізації ризиків у процесі антикризового управління банком // Вісник НБУ – 2005 – С. 25-27.
26. Костюк А. Практика мікрокредитування в Україні // Баланс – 2005 – №36 – С. 35-37.
27. Кочетков В.Н. Анализ банковской деятельности: теоретико-прикладной аспект: Монография. – К.: МАУП, 2012. – 192 с.
28. Кочетков В.Н., Омельченко А.В. Основы экономического анализа банковской деятельности – К.: Украинско-финский институт менеджмента и бизнеса, 2010 – 168 с.
29. Масленченков Ю.С. Финансовый менеджмент в коммерческом банке: Фундаментальный анализ – М.: Перспектива, 2009 – 160 с.
30. Матвійчик Я., Паучок В. Прогнозування курсу валют методом макромодельовання // Банківська справа – 2004 – №5-6 – С. 73-78.
31. Операції комерційних банків / Р. Коцовська, В. Ричаківська, Г. Табачук та інші – 4-те видання. – К.: Алерта, 2004. – 500 с.
32. Основні показники діяльності банків України // Вісник НБУ – 2005 – № 12 – С. 63-64.
33. Парасій-Вергуненко І.М. Аналіз банківської діяльності: Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни. – К.: КНЕУ, 2008. – 347 с.
34. Парасій-Вергуненко І.М. Концептуальні засади стратегічного аналізу в банках // Фінанси України – 2004 – № 8 – С. 111-117.

35. Пересада А.А., Майорова Т.В. Інвестиційне кредитування: Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни. – К.: КНЕУ, 2010. – 272 с.
36. Примостка Л.О. Кредитний ризик банку: проблеми оцінювання та управління // Фінанси України – 2011 – № 8 – С. 118-126.
37. Примостка Л.О. Фінансовий менеджмент банку – К.: КНЕУ, 2009 – 280 с.
38. Слобода Л. Класифікація та характеристика чинників кредитних ризиків банківських установ // Регіональна економіка – 2010 – № 2 – С. 185-193.
39. Тиркало Р.І. Банківська справа: Навчальний посібник – Тернопіль: Карт-бланш, 2011 – 314 с.
40. Тиркало Р.І., Щибиволок З.І. Фінансовий аналіз комерційного банку: основи теорії, експрес-діагностика, рейтинг. Навчальний посібник – К.: Знання-Прес, 2009 – 233 с.
41. Титова Н.Е., Кожаев Ю.П. Деньги, кредит, банки: Учебное пособие для студентов высших учебных заведений. – М.: Гуманит. издат. центр ВААДОС, 2008. – 368 с.
42. Файєр Д.А. Банківська система України і тіньовий капітал // Фінанси України – 2010 – № 1 – С. 123-127.
43. Фінансові результати діяльності банків України за станом на 01.01.2005 року // Вісник НБУ – 2009 – № 3 – С. 64.
44. Хитрін О.І. Фінансова безпека комерційних банків // Фінанси України – 2009 – №11 – С. 118-123.
45. Черняк О., Небукін В. Моделювання динаміки процентних ставок за кредитами комерційних банків України // Банківська справа – 2010 – № 5-6 – С. 67-73.
46. Юрін Я., Сундук А. Фінансова й інвестиційна безпека банків та її вплив на загальноекономічну безпеку держави // Вісник НБУ – 2008 – №7 – С. 18-19.

47. <http://www.volksbank.ua/>
48. Річний звіт Публічного акціонерного товариства «Фольксбанк» 2011.
49. Показники діяльності банків [Електронний ресурс] / Асоціація українських банків. — К., 2009. — http://aub.org.ua/index.php?option=com_arhive_docs&show=1&menu=104&Itemid=112/. — 19.10.2009.
50. Бюлетень НБУ, вересень 2011 .- <http://www.bank.gov.ua/Publication/Ofvydan/Buletен/2011/pdf>
51. «Економічні науки». – Серія «Облік і фінанси». – Випуск 7 (25). – Ч. 4. – 2010.
52. Банківська система України [Текст] : монографія / В. В. Коваленко, О. Г. Коренєва, К. Ф. Черкашина, О. В. Крухмаль. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2010. – 187 с.61. Модельовання оцінки операційного ризику комерційного банку [Текст] : монографія / [О. С. Дмитрова, К. Г. Гончарова, О. В. Меренкова та ін.]; за заг. ред. С. О. Дмитрова. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2010. – 264 с.
53. Офіційний сайт Національного банку України // [Електронний ресурс]. – Режим доступ: www.bank.gov.ua
54. Динаміка дотримання банками України економічних нормативів 2010-2011 рр.// офіційний сайт НБУ [Електронний ресурс]. - http://www.bank.gov.ua/Bank_supervision.
55. Організаційно-методичні підходи до запровадження в НБУ системи оцінки стійкості фінансової системи. – К.: Центр наукових досліджень НБУ, 2005. – 97 с.
56. Обґрунтування методичних підходів до оцінки стійкості фінансової системи:
Інформаційно-аналітичні матеріали. – Вип.6 / С.В.Науменкова, Р.С.Лисенко, – К.: Національний банк України. – 2011. – 162 с

ДОДАТКИ

Додаток А

Коротка характеристика депозитних вкладів, які оформлюються в Програмних комплексах «Промінь» та «Банкінг48»:

ПК "Промінь"	ПК "Банкінг48"
1. Депозитний вклад Термін 3,6,9,12 місяців % нараховуються і виплачуються після закінчення терміну вкладу Розірвання до 6 міс. - по ставці до запитання, після закінчення 6 міс., але до терміну вкладу * коеф. 0,5	7. "Комбі" Мінімальна сума 1500 грн., 300 доларів США, 300 Євро Термін 6,12 місяців % щомісячно на пластикову карту Максимальна сума кредит. ліміту -65% від суми вкладу Розірвання до 1 міс. - комісія 1% від суми вкладу, При розірванні до (6 міс.) 12 міс. - % розраховуються по ставці вкладу до запитання
2. Депозитний вклад з щомісячною виплатою % Термін 3,6,12 місяців % нараховуються і виплачуються щомісячно При достроковому розірванні % нараховуються по ставці вкладу до запитання	8. "Копилка" Мінімальна сума вкладу 10 грн, 10 доларів США Термін 6, 12 місяців, автоматична пролонгація Можливість довкладань через касу або шляхом регулярних платежів (максимальна сума 10 000 протягом місяця) % нараховуються після закінчення терміну вкладу (12 міс.), при пролонгації на новий термін - капіталізуються, але виплачуються

	тільки при розірванні. % при достроковому розірванні: до 3 міс. - % ставка * коефіцієнт 0,33 від 3-х до 6 міс. - % ставка * коефіцієнт 0,5 більше 6-ти до 12 міс. - % ставка * коефіцієнт 0,67
3.12-вклад. Термін 12 місяців % нараховуються і виплачуються щомісячно Можливість до вкладань і зняття частини вкладу незнижуваний залишок 50 грн. (10 usd) При достроковому розірванні до 1 міс. % нараховуються по ставці вкладу до запитання, після закінчення - % за факт	9. "строковий пенсійний" (тільки в гривні). Термін 12 місяців % нараховуються і виплачуються щомісячно БЕЗ до вкладань Максимальна сума вкладу 10000 грн. % при достроковому розірванні: до 6 міс. - % ставка * коефіцієнт 0,33 · від 6 міс. до 12 міс. - % ставка * коефіцієнт 0,5
4.Студентський вклад (тільки в гривні) Термін 12 місяців % нараховуються щомісячно Можливість до вкладань і зняття частини вкладу незнижуваний залишок 1 грн. При достроковому розірванні до 1 мес. % нараховуються по ставці вкладу до запитання, після закінчення - % за факт	10. "пенсійний накопичувальний" (тільки в гривні) Оформляється тільки пенсіонерам,, що отримують пенсію через Фольксбанк на типовому бланку договору "Копилка" Мінімальна сума вкладу 10 грн. Термін 6, 12 місяців, автоматична пролонгація Можливість до вкладань через касу або шляхом регулярних платежів (максимальна сума 10 000 протягом місяця)

	% нараховуються після закінчення терміну вкладу (12 міс.), при пролонгації на новий термін - капіталізуються, але виплачуються тільки при розірванні. % при достроковому розірванні: · до 3 міс. - % ставка * коефіцієнт 0,33 · від 3-х до 6 міс. - % ставка * коеф. 0,5 · від 6-ти до 12 міс. - % ставка * коеф. 0,67
5.Вклад "до 18-річчя" Термін 12 місяців, автоматична пролонгація % нараховуються після закінчення терміну вкладу (12 міс.), при пролонгації на новий термін - капіталізуються, але виплачуються тільки при розірванні. Можливість до вкладань При достроковому розірванні: · вкладнику - % виплачуються за повну кількість років · дитиною - % виплачуються за факт	11. "Капітал 2004" (акція по 02.04.04) Мінімальна сума 1500 грн., 300 доларів США, 300 Євро Термін 12 місяців, автоматична пролонгація 1 раз % щомісячно на пластикову карту. Максимальна сума кредит. ліміту -65% від суми вкладу Умови дострокового розірвання: · до 1 міс. - клієнт сплачує комісію 1% від суми вкладу · з початку вкладу до 6 міс. - % по ставці вкладу до запитання від 6 міс. до 12 міс. - % ставка * коефіцієнт 0,5 Пільгові ставки вкладникам "Капітал +"

6. Вклад до запитання Термін 12 місяців, автоматична пролонгація % нараховуються щомісячно і капіталізуються, Можливість до вкладань і зняття частини вкладу незнижуваний залишок 1 грн. (1 usd) При розірванні на будь-якому терміні % виплачуються за факт Плаваюча % ставка	12. Вклад "Фінансист" Термін 12 місяців, автоматична пролонгація % нараховуються щомісячно, за бажанням можливе зарахування % на карту клієнта Можливість до вкладань % при достроковому розірванні (у тому числі до вкладань) · до 3 міс. - % ставка * коефіцієнт 0,33· від 3-х до 6 міс. - % ставка * коеф. 0,5· понад 6 до 12 міс. - % ставка * коеф. 0,67

Умови розміщення коштів на депозит в ПК Банкінг48 для вкладників, що співпрацюють з банком на довгостроковій основі (реалізація програми лояльності):

Для клієнтів, що заключають вклади:	При умові	Процентна ставка
"Комбі" на 12 місяців (грн., євро, долари США), "Терміновий пенсійний" 12 місяців (грн.)	наявність у даного клієнта одного з вкладів в стані розірваний по терміну не більше 3 місяців "Комбі" (12-24 місяці), "Терміновий пенсійний", "Капітал+", "Капітал 2004"	Базова % ставка +0,5 % річних
"Копилка" на 12 місяців (грн., євро, долари США), "Пенсійний накопичувальний" 12 місяців (грн.)	автоматичної пролонгації вкладу на новий термін	Базова % ставка +0,5 % річних